

Bogusław Paprocki

Kronika muzealna 1996

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 20, 293-320

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BOGUSŁAW PAPROCKI

KRONIKA MUZEALNA 1996

MUZEUM NARODOWE W KIELCACH

Wydarzeniem 1996 roku była wystawa sztuki niemieckiej i towarzyszący jej katalog – największe skalą i rangą przedsięwzięcie w historii Muzeum Narodowego w Kielcach, które odbiło się echem w kraju i za granicą. Wystawa, którą sfinansowała Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej i Instytut Goethego, była pierwszą ekspozycją w odrestaurowanym – również przy pomocy Fundacji – północnym skrzydle pałacu.

Oprócz ekspozycji stałych w pałacu i w muzeum w Rynku oraz w oddziałach – muzeach biograficznych – w 1996 r. udostępniono pięć wystaw czasowych: sztuki niemieckiej 1450-1800 w zbiorach polskich, XX-wiecznej grafiki niemieckiej ze zbiorów Muzeum w Höxter-Corvey w Niemczech, rysunków i akwafort wybitnego, współczesnego artysty holenderskiego Ru van Rossema, europejskiego kowalstwa artystycznego z XVI-XIX w. oraz malarstwa tzw. kapistów (1923-1939).

W działalności oświatowej wprowadzono nowy cykl „Niedziela w muzeum” oparty o ekspozycje i wybrane eksponaty. Kontynuowano cykle „Spotkania ze sztuką” i „Spotkania z historią” oraz cieszące się dużą popularnością „Wieczory na Zamku” – łączące muzykę z prezentacją eksponatów oraz spotkaniami z osobistościami kultury i sztuki.

Muzeum wzięło udział w obchodach ważnych rocznic, przede wszystkim 150-lecia urodzin i 80-lecia śmierci Henryka Sienkiewicza oraz 180. rocznicy założenia Akademii Górniczej w Kielcach i 500-lecia herbu miasta Kielc.

Zbiory muzealiów powiększyły się o cenne sienkiewicziana i XVII-wieczną monstrancję; wśród licznych darów na uwagę zasługują: unikatowy zbiór negatywów fotograficznych z lat 1912-1938 dokumentujących przyrodę Gór Świętokrzyskich, oryginalna ławka szkolna подарowana do Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego, miniatura pomnika Józefa Piłsudskiego z 1994 r., obrazy kielczanina Borysa Kononowa, dzieła sztuki ludowej.

Rok 1996 był pomyślny dla wydawnictw: oprócz obszernego katalogu wystawy sztuki niemieckiej ukazało się drugie, poszerzone wydanie przewodnika po Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego, podręcznik prądziejów regionu świętokrzyskiego oraz katalogi trzech wystaw czasowych.

Po dwuletniej konserwacji powróciła do pałacu XVII-wieczna tapiseria herbowa Stefana Korycińskiego. W muzealnej Pracowni Konserwacji Dzieł Sztuki poddano gruntownej konserwacji XVII-wieczną skrzynię wielkopolską i portret księżnej pruskiej Marii Eleonory; na specjalnie zaprojektowanych krosnach dokonywano konserwacji okazałej tapiserii francuskiej *Bitwa nad Granikiem*.

W pracach konserwatorskich w pałacu nastąpił kilkuletni zastój spowodowany brakiem środków finansowych. W apartamencie biskupim na piętrze pałacu zakończono badania architektoniczne, które potwierdziły wysoki stopień zachowania oryginalnej substancji i były podstawą prac projektowych.

Skromny budżet muzeum wspomogło kilkanaście osób i instytucji: wspomniana Fun-

dacja Współpracy Polsko-Niemieckiej¹, Urząd Miasta Kielc, Urząd Gminy w Strawczyniu, Towarzystwo im. Stefana Żeromskiego, kilka banków, spółek i przedsiębiorstw. Wysokość

tego wsparcia wyniosła jednak zaledwie 3,5% budżetu i była kilkakrotnie niższa od dochodów wypracowanych przez muzeum (opłaty za wstęp, sprzedaż wydawnictw).

ZBIORY

GROMADZENIE ZBIORÓW I ICH OPRACOWANIE

Zbiory muzeum powiększyły się o 3142 muzealia (251 pozycji inwentarzowych), z których największą liczbę stanowiły dotychczas nieprzejęte materiały uzyskane w trakcie badań powierzchniowych prowadzonych w 1972 r. w ramach archeologicznej inwentaryzacji powiatu pińczowskiego przez oddział krakowski PKZ na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach; wśród 2812 obiektów przeważają fragmenty ceramiki i narzędzia krzemienne.

Najcenniejszym nabytkiem była monstrancja z napisem fundacyjnym i datą 1699 oraz herbem *Ogończyk* (nr inw. MNKi/R/2003), pozyskana drogą wymiany z parafią rzymskokatolicką św. Katarzyny w Warszawie-Służewie za pacyfikał (nr inw. MNKi/R/926)².

Wśród kilku zaledwie zakupów na uwagę zasługują cenne sienkiewicziana: oryginalny obraz *Paleta* z 1901 r. przedstawiający motyw z powieści Sienkiewicza oraz tableau uczestników zjazdu absolwentów Szkoły Głównej w Warszawie w 1905 r., z autografami (m.in. Henryka Sienkiewicza).

Prawie 30 osób i instytucji podarowało muzeum 302 przedmioty, m.in.: XIX-wieczną ławkę szkolną, włączoną do stałej ekspozycji Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego, tableau maturzystów Gimnazjum Kieleckiego z lat 70. XIX w., dzieła twórców ludowych: Marianny Wiśnios i Jana Bernasiewicza, obrazy kielczanina Borysa Kononowa (zob. wykaz darczyńców na końcu kroniki). Szczególną wartość ma kolejna darowizna Katarzyny Pawłowskiej – zbiór 188 unikatowych negatywów fotograficznych Jana Czarnockiego i Edmunda Massalskiego przedsta-

wiających krajobrazy, zabytki i bogactwa naturalne Gór Świętokrzyskich; w 1995 r. K. Pawłowska przekazała cenne materiały dokumentujące życie i działalność wybitnego geologa Jana Czarnockiego (rękopisy, fotografie, profile geologiczne, notatki z badań terenowych, materiały do działalności Instytutu Badań Regionalnych i Państwowego Instytutu Geologicznego) – razem ok. 600 pozycji³.

Biblioteka muzealna powiększyła się o 668 pozycji (w tym: 267 druków zwartych, 179 katalogów wystaw, 138 czasopism); opracowano 1075 kart katalogowych.

W lipcu 1996 r. nastąpiło włamanie do budynku dawnej poczty z Suchedniowa, znajdującego się na terenie Parku Etnograficznego w Tokarni (Muzeum Wsi Kieleckiej), którego wnętrzem nadano charakter dworski. Z ekspozycji skradziono 7 obiektów wypożyczonych przez Muzeum Narodowe w latach 1988 i 1994: dwa obrazy – portrety Schützów z 1. poł. XIX w. pochodzące z Białej Wielkiej we Włoszczowskiem (nr inw. MNKi/M/1071 i 1130), zegar kominkowy z ok. 1880 r. zakupiony w 1971 r. (nr inw. MNKi/R/800), figurkę amorka z pochodnią (Francja, XVIII w.) podarowaną w 1956 r. przez Ludwika W. Kielbassa (nr inw. MNKi/R/729), parę świeczników (Petersburg, poł. XIX w.) zakupionych w 1971 r. (nr inw. MNKi/R/801a-b), trzy porcelanowe talerze serwisowe (Miśnia, XIX/XX w.) pochodzące z Bałtowa w d. pow. iłżeckim (nr inw. MNKi/R/975-6, 988)⁴.

Z Muzeum Regionalnego w Wiślicy wycofano 29 obiektów pochodzących z badań archeologicznych prowadzonych w Wiślicy (grodzisko, kolegiata) i w okolicy, przekazanych

³ Omówienie całości daru w tomie 19 „Rocznika Muzeum Narodowego w Kielcach” Kielce 1998, s. 353-357.

⁴ Wobec niewykrycia sprawców przestępstwa Prokuratura Rejonowa w Kielcach umorzyła śledztwo w sprawie włamania (postanowienie z 30 września 1996 r.).

¹ Zob. informację o pomocy Fundacji dla muzeum w: *Pomosty. Pięć lat istnienia Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej*. Warszawa 1996, s. 50-51.

² Omówienie w tomie 19 „Rocznika Muzeum Narodowego w Kielcach”. Kielce 1998, s. 335-337.

w depozyt w 1982 r. Powodem decyzji było zagubienie w 1994 r. bursztynowego paciorka pochodzącego z kolegiaty wiślickiej (nr inw. MNKi/A/4356).

Depozyty Muzeum Narodowego w Kielcach znajdowały się jeszcze w Muzeum Historyczno-Archeologicznym w Ostrowcu Św. (portret Franciszka Ksawerego Drukiego-Lubeckiego), w Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu (instrumenty muzyczne i rzeźby ludowe oraz renesansowe kafle z zamku w Bodzentynie) i w katedrze kieleckiej (znaleziska archeologiczne).

Do Muzeum Wsi Kieleckiej przekazano obiekty wykonane z bibułki, papieru i słomy, figurujące dotąd w książce materiałowej (pająki, kwiaty, wieńce dożynkowe, palmy wielkanocne i in.), oraz dokumentację opisową i rysunkową drewnianego budownictwa ludowego Kielecczyzny, wykonaną podczas badań etnograficznych prowadzonych w latach 1956, 1968-1970 i 1973 pod kierunkiem prof. Romana Reinfussa. Był to kolejny przekaz muzealiów etnograficznych dla tego muzeum; w latach 1977 i 1981 otrzymało ono z naszego muzeum 1438 obiektów kultury materialnej (m.in. kompletne wyposażenie chałupy świętokrzyskiej w Bodzentynie).

Na parterze łącznika między korpusem głównym pałacu a skrzydłem północnym urządzono muzealne lapidarium. Znalazły się w nim detale architektoniczno-rzeźbiarskie z piaskowca i marmuru (nadproża portali i węgar kominka z pałacu, grzebień attyki z zamku w Bodzentynie), fragmenty rzeźbiarskie (m.in. tablicy z 1644 r. poświęcającej udział starosty kieleckiego Stanisława Czechowskiego w budowie pałacu biskupów krakowskich w Kielcach, renesansowego nagrobka, tablicy heraldycznej, rzeźby ogrodowej). Przechowuje się tu również inne pochodzące z pałacu obiekty: fragment polichromowanej ramy ze stropu ramowego w apartamencie biskupim, drzwi żelazne i chorągiewkę z wieży z datą 1927 i herbem *Korab*, a także materiały pochodzące z badań apartamentu biskupiego (ułamki ceramiki i szkła). Znalazł się tu również herb miasta Kielc z okresu I wojny światowej wykonany w odlewie ceramicznym.

Inwentaryzacje muzealiów przeprowadzono w działach: Rycin, Historii i Numizmatycznym. W ich wyniku i na podstawie decyzji

Wydziału Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego przeniesiono z inwentarzu do ksiąg materiałowych: w Dziale Rycin – 2 reprodukcje fotograficzne rycin (nr inw. MNKi/GR/86 i 2562) i destrukta litografii (nr inw. MNKi/GR/2427), w Dziale Numizmatycznym zaś – 17 obiektów o charakterze pomocniczym i dydaktycznym (współczesne kopie monet, faksymile, reprints i jednostronne odbitki banknotów, druki informacyjne o medalach, pastisz banknotu) oraz 50 pospolitych monet i banknotów o nieustalonym pochodzeniu i złym stanie zachowania, bez wartości numizmatycznej (niebędących unikatami ani egzemplarzami rzadkimi i mających swoje odpowiedniki w zasobach działu, w większości w kilku egzemplarzach). Z Działu Rycin do biblioteki muzealnej przeniesiono książkę *Stil-Handbuch...* wydaną w Norymberdze w 1914 r. (nr inw. MNKi/GR/114), z Działu Archeologii zaś do Działu Przyrody – 16 niezidentyfikowanych kości ssaków kopalnych.

Obok bieżącej dokumentacji nabytków wykonywano weryfikację starych inwentarzy i katalogu naukowego, połączoną z wpisami do nowych ksiąg inwentarzowych. Prace weryfikacyjne rozpoczęły się w 1991 roku od Działu Rycin (gdzie je zakończono w następnym roku), w 1992 r. podjęto w Dziale Rzemiosła Artystycznego, a w 1993 – w działach Malarstwa i Rzeźby oraz Numizmatycznym. W 1996 r. uporał się z tym zadaniem Dział Numizmatyczny: nowa księga inwentarzowa monet i banknotów, medali, tłoków pieczętnych oraz orderów, odznaczeń i odznak liczyła w końcu 1996 roku 3275 pozycji. Do nowego inwentarza Działu Rzemiosła Artystycznego wprowadzono w 1996 r. wszystkie wyroby metalowe, łącznie z zegarami (363 poz.).

W działach: Malarstwa i Rzeźby, Rycin oraz Przyrody opracowywano nabytki. Iwona Rajkowska i Ewa Polit pracowały nad pastelami i rysunkami Stefana Żechowskiego, Paweł Król zaś – nad materiałami do życia i działalności Jana Czarnockiego w latach 1912-1952 oraz zbiorem negatywów fotograficznych Jana Czarnockiego i Edmunda Massalskiego z lat 1912-1938. Anna Kwaśnik-Gliwińska dokonała wstępnego opracowania wyrobów fajansowych w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach, obejmujących 63 fajanse europejskie z XVII-XX w. (w tym serwis liczący 33 szt.) i 53 polskie z XVIII-XX w. Prof. Wa-

claw Bałuk z Uniwersytetu Warszawskiego wykonał ekspertyzę 600 okazów ślimaków i łódkonogów miocenów z okolic Korytnicy będących w zbiorach Działu Przyrody.

Informacji o zbiorach muzeum udzielano w ramach kwerend i konsultacji, których było

kilkadziesiąt (m.in. do prac magisterskich na WSP w Kielcach o Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego, związkach Żeromskiego z Kielecczyną, o twórczości rzeźbiarza ludowego Stanisława Denkiewicza oraz działacza i poety ludowego Michała Basy).

KONSERWACJA MUZEALIÓW

Muzealna Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki – w której pracował konserwator i trzech laborantów, a przez kilka miesięcy drugi konserwator – była w 1996 r. w najwyższym stopniu obciążona czynnościami konserwatorskimi i technicznymi przy wystawach czasowych i licznych użyczeniach. O skali problemu świadczy liczba 1198 opinii konserwatorskich oraz bezpośredni udział w pakowaniu i transporcie wieluset eksponatów. Dla potrzeb ekspozycyjnych przeprowadzono konserwację 14 obrazów, 3 mebli i 7 ram. Dokonano dezynsekcji 15 rzeźb i mebla, prasowania, czyszczenia i oprawy kilkudziesięciu grafik i rysunków.

Najpoważniejszym przedsięwzięciem pracowni była podjęta w końcu 1994 r. gruntowna konserwacja wielkopolskiej skrzyni z 2. ćwierci XVII w. (nr inw. MNKi/R/198), autorstwa brata zakonnego (bernardyna) Hilariona z Poznania – przeprowadzona przez Piotra Sieradzkiego. Ze względu na silne odkształcenia drewna, rozklejono i rozłożono całą konstrukcję, zdjęto część intarsji. Dokonano skomplikowanej operacji prostowania najbardziej wygiętych desek wieka i przedniej ściany, wprowadzając specjalne szpongi. Uzupełniono ubytki, splekane drewno połączono

klinami, dodano brakujące kuliste nóżki. Intarsje ponownie naklejono i uzupełniono ubytki, pozostawiając jednak powierzchniowe uszkodzenia. Powierzchnie skrzyni pokryto politurą woskową. Zakonserwowano również metalowe zawiasy i uchwyty, na których pozostawiono oryginalne cynowanie.

Wiele czasu zajęła konserwacja tapiserii *Bitwa nad Granikiem* (nr inw. MNKi/R/888), do której sporządzono specjalne krosna. Wykonała je muzealna stolarnia (Waldemar Bałanowski) według koncepcji konserwatorów Aliny Celichowskiej i Marka Mazurka, wzorowanej na krosnach używanych w Akademii Sztuk Pięknych i Pracowniach Konserwacji Zabytków w Warszawie. Muzealna pracownia konserwatorska przeprowadziła przy tkaniu prace zabezpieczające, łącząc przerwane nitki wątków i osnów. Zakres i metodę prac konsultowano z wybitną specjalistką warszawską, Heleną Hryszko, która w 1996 roku zakończyła konserwację XVII-wiecznej tapiserii herbowej kanclerza Stefana Korycińskiego (nr inw. MNKi/R/890). W trakcie dwuletnich prac tkaninę tę poddano gruntownej konserwacji wedle metody zastosowanej z powodzeniem w latach 1987-1992 przy tapiserii *Wódz (Aleksander Wielki lub Scypion) przyj-*

Ryc. 1. Wielkopolska skrzynia z 2. ćwierci XVII w. autorstwa brata zakonnego (bernardyna) Hilariona z Poznania; stan po konserwacji

mujący hold (zob. artykuł A. Kwaśnik-Gliwińskiej w t. 18 rocznika). Po oczyszczeniu mechanicznym wykonano badania mikrobiologiczne na obecność grzybów, następnie tkaninę zdezynfekowano i wyprano. Po wypruciu wcześniejszych napraw uzupełniono ubytki i zrekonstruowano brakujące partie (ok. 15% powierzchni), stosując 163 kolory przędzy jedwabnej i 8 kolorów przędzy lnianej. Rekonstrukcję największego ubytku w środkowym polu (fragment putta i chusty z napisem) wykonano na podstawie odnalezionej fotografii dokumentującej stan przed uszkodzeniem. Na koniec tkaninę podszyciano płótnem⁵.

Konserwacji zachowawczej poddano 13 obrazów (*Upiór na wierzbie* W. Weissa, *Zima* F. Kowarskiego, *Wkurniku* T. Makowskiego, *Widok Kępy Puławskiej* J. Szermentowskiego, *Portret Tadeusza Włozka* H. Czarneckiego, *Kompozycja* W. Borowskiego, *Instrumenty* S. Wałacha, *Myjąca się dziewczyna* J. Nowosielskiego, *Twarz I J. Sempolińskiego*, *Obroty* E. Rosenstein, *Kompozycja* T. Kantora, *Kompozycja nr 11* H. Stażewskiego, *Refleksy II* A. Marczyńskiego). Podobny charakter miały prace przy szafce kątowej (nr inw. MNKi/R/345). Zakonserwowano ławkę szkolną (nr inw. MNKi/Z/540). Sklejono fragmenty kafli z Delft oraz terakotowe rzeźby twórców ludowych (nr inw. MNKi/E/395 i 2330); oczyszczono i zabezpieczono 170 monet, medali i plaket, tłok pieczętny oraz fragment kamiennej tablicy poświadczeniowej z 1644 r. znalezionej w pałacu. Wszystkie prace są dokumentowane na bieżąco w dzienniku prac konserwatorskich. Szerszy zakres miały prace przy portrecie księżnej pruskiej Marii Eleonory przy-

gotowywanym na ekspozycję sztuki niemieckiej (nr inw. MNKi/M/2126): sklejono pęknięte podłoże drewniane, oczyszczono powierzchnię (bez usuwania werniksów i retuszy), uzupełniono ubytki zaprawy, całość wypunktowano; dopasowano dekoracyjną ramę.

Pracownia nadzorowała zlecane prace konserwatorskie przy meblach (Zakład Stanisława Więżika w Strzegomicach, Zakład Marka Szmajdla w Kielcach), wyrobach z mosiądzu i srebra (Roman Hnatyszak i Krzysztof Piotrowski z Kielc), przy uszkodzonej, porcelanowej tarczy zegara (nr inw. MNKi/R/407 – Stanisław Morawski z Warszawy) oraz przy rysunkach i pastelach Stefana Zechowskiego (Alina Celichowska); prace przy tych ostatnich objęły: usunięcie wtórnych nawarstwień i podklejeń, prasowanie, czyszczenie, uzupełnienie ubytków papieru i punktowanie.

Wykonywano również rutynowe czynności związane ze stałą kontrolą warunków klimatycznych na ekspozycjach i w magazynach, corocznym przeglądem eksponatów w pałacu, nadzorem nad pracami przy zakładaniu instalacji elektrycznej w pałacu i demontażem *Galerii malarstwa polskiego*, przy kręceniu filmów w Obłęgorku i na wystawie „kapiarów”, przy fotografowaniu eksponatów.

Dzięki zakupowi czterech tzw. dyfuzorów (nawilzaczy) i wypożyczeniu dwóch następnych z Muzeum w Wewelsbergu w Niemczech, udało się ustabilizować poziom wilgotności na ekspozycjach. Po raz pierwszy zastosowano je na wystawie sztuki niemieckiej, a po jej zamknięciu rozmieszczono na piętrze pałacu. Pożądana ilość tych urządzeń wynosi: na piętrze pałacu – 10, na parterze – 6.

WYSTAWY

W pałacu udostępniano wystawy stałe: *Wnętrza zabytkowe XVII-XVIII w.*, *Galeria malarstwa polskiego*, *Dawne uzbrojenie europejskie i wschodnie*, *Sanktuarium Marszałka Józefa Piłsudskiego z towarzyszącą ekspozycją Józef Piłsudski w Kielcach*.

Z ekspozycji zabytkowych wnętrz na piętrze pałacu były nadal wyłączane trzy pomieszczenia apartamentu biskupiego; uszczuplono ją również, wycofując na wystawę sztuki niemieckiej i do konserwacji znaczną ilość mebli, porcelany i fajansu, metali i tkanin. Powróciła natomiast, jak wspomniano w poprzednim rozdziale, po dwuletniej konserwacji tapiseria herbowa Stefana Korycińskiego (nr inw. MNKi/R/890). Do ekspozycji towarzyszącej „Sanktuarium” Piłsudskiego włączono miniaturę pomnika Marszałka z Opatowca,

⁵ H. Hryszko *Tapiseria herbowa kanclerza Stefana Korycińskiego. Dokumentacja konserwatorska*. Warszawa 1996 (mps, 20 s., 62 fot.) – w posiadaniu Muzeum Narodowego w Kielcach.

autorstwa art. rzeźbiarza Władysława Dudka (1994 r.).

Przez sześć tygodni (24 X – 6 XII) nieczynna była *Galeria malarstwa polskiego*, ponieważ w zajmowanych przez nią salach parteru korpusu głównego pałacu założono dodatkowe szyny do zawieszania obrazów i odmalowano ściany. Prace te były związane z projektowanym na rok 1997 przeniesieniem galerii do północnego skrzydła pałacu; zwolnione pomieszczenia przeznaczy się na wystawy czasowe. Nowa galeria miała początkowo objąć – oprócz malarstwa i rzeźby oraz sztuki użytkowej i zdobniczej – również wymienianą okresowo grafikę; w końcu porzeczano na malarstwie, rzemiośle artystycznym i medalierstwie. Autorami koncepcji i scenariusza nowej galerii są dyr. Alojzy Oborny oraz Elżbieta Jeżewska (malarstwo i rzeźba), Anna Kwaśnik-Gliwińska (rzemiosło art.) i Tadeusz Kosiński (medalierstwo). Ekspozycja wyrobów rzemiosła ma uzupełniać malarstwo i tworzyć integralny obraz sztuki (stylu i epoki historycznej) od XVII w. do 1939 r. Wobec innych koncepcji wykorzystania parteru skrzydła północnego: na stałą ekspozycję historii zespołu pałacowego oraz odtworzenia mechanizmu wyciągowego studni w pomieszczeniu dawnej kuchni pałacowej, zajęcie całego skrzydła na galerię jest dyskusyjne.

W siedzibie muzeum w Rynku udostępniano stałe wystawy: przyrodniczą i współczesnej sztuki ludowej Kielecczynny. W końcu listopada zamknięto i zlikwidowano istniejącą od

1969 roku stałą wystawę przyrodniczą autorstwa Eugenii Fijałkowskiej i Jerzego Ćmaka; do czasu urzędzenia w 1998 r. nowej ekspozycji, według scenariusza kierownika Działu Przyrody Pawła Króla, miały tu być urządzone wystawy czasowe.

W pałacu i muzeum w Rynku czynnych było siedem wystaw czasowych. W siedzibie w Rynku udostępniano otwartą w 1994 r. wystawę archeologiczną *Kielecczynna średniowieczna* oraz do 11 lutego – *Mysłstwo XVI-XIX w. ze zbiorów muzeów lwowskich* (omówienie wystaw w kronikach 1994 i 1995 w t. 19 rocznika). Nowe wystawy zdominowała wielka ekspozycja sztuki niemieckiej; pozostałe prezentowały: artystyczne wyroby dawnego kowalstwa i ślusarstwa, nowoczesną grafikę europejską oraz malarstwo grupy artystycznej tzw. kapistów z lat 1923-1939.

Sztuka niemiecka 1450-1800 w zbiorach polskich (7 II – 23 VI). Komisarz: Anna Kwaśnik-Gliwińska, konsultacja naukowa: prof. Konstanty Kalinowski

W uroczystym otwarciu wystawy wzięli udział m.in: ambasador Republiki Federalnej Niemiec, konsulowie generalni Niemiec i Francji, przedstawiciele Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej i Instytutu Goethego – sponsorów wystawy, parlamentarzyści, przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Sztuki, dyrektorzy muzeów, od których wypożyczono ekspozyty. Miejscowe władze reprezentowali: Wojewoda Kielecki – Zygmunt Szopa i Prezydent

Ryc. 2. Otwarcie wystawy *Sztuka niemiecka 1450-1800 w zbiorach polskich* z udziałem ambasadora Republiki Federalnej Niemiec dra Johannes Baucha

Kielc – Jerzy Suchański. Ambasador Johannes Bauch podkreślił znaczenie i rangę wystawy kieleckiej – pierwszej o takim zasięgu prezentacji sztuki niemieckiej w Polsce, będącej świadectwem wielowiekowych i różnorodnych związków między Niemcami a Polską. Wystawa jest dobrym przykładem współpracy międzynarodowej, której podstawy stworzył w 1991 r. traktat o dobrosąsiedzkich stosunkach i współpracy między obu państwami.

Była to pierwsza ekspozycja w odrestaurowanym w 1994 r. północnym skrzydle pałacu i objęła 16 sal parteru i piętra o powierzchni 700 m². We wnętrzach zastosowano oświetlenie ruchomymi reflektorami umieszczonymi na prowadnicach podwieszonych do sklepień i stropów oraz nowoczesny system zawieszania eksponatów na ścianach, umożliwiający swobodne przesuwanie zaczepów na szynach i regulację wysokości. Do ekspozycji wykorzystano wnętrza ścienne, urządzając w nich przeszklone witryny. Część eksponatów zawieszono na ekranach lub umieszczono na postumentach, co pozwoliło na swobodną kompozycję wewnątrz. Wykorzystano również wolno stojące, przeszklone gabloty.

Każdą ze starannie aranżowanych sal nazwano umownie imieniem artysty lub środowiska i epoki; szczególnie okazałe prezentowały się największe sale na piętrze – „Frankfurcka” i „Saska”. Ogółem wystawiono 1056 eksponatów wypożyczonych z 59 muzeów i instytucji, kościołów oraz od osób prywatnych. Omówienie wystawy autorstwa komisarza A. Kwaśnik-Gliwińskiej w niniejszym tomie rocznika, s. 173-194.

Zwiedzający mieli możliwość uzyskania szczegółowej informacji o eksponatach z komputera zainstalowanego w sali poprzedzającej ekspozycję. Wystawa, którą zobaczyło 18 000 osób (w tym 20% indywidualnie), odbiła się echem w kraju i za granicą. Szersze omówienia zamieściły m.in. „Art & Business. Sztuka polska i antyki” (nr 4), „Handelsblatt. Wirtschaft u. Finanzzeitung” – dod. „Polen” (nr 16), „Tygodnik Powszechny” (nr 18), „Nowa Europa” (nr 137), „Wiadomości Kulturalne” (nr 10), „Ikar. Informator kulturalno-artystyczny Kielecczyzny” (nr 3-8). Krytyczne uwagi o wystawie zawiera recenzja Dariusza Kacprzaka w nrze 2 (8) czasopisma „Barok. Historia – Literatura – Sztuka” z 1997 r., s. 209-214.

Ru van Rossem. Akwaforty i rysunki (11 VI – 29 IX). Realizacja: Marta Pieniążek-Samk

Wystawa urządzona w siedzibie muzeum w Rynku była drugą prezentacją prac tego wybitnego artysty holenderskiego (ur. 1924) w naszym muzeum; pierwsza, obejmująca 30 akwafort, odbyła się latem 1980 roku. Tym razem wystawiono 30 akwafort i 10 rysunków z lat 1981-1995. Przemawiają one nie tylko wirtuozerią artystyczną, ale i uniwersalną symboliką. W rysunkach aktów i zwierząt precyzyjna i oszczędna kreska rysunków wydobywa w sposób mistrzowski formę, a jej plastykę dopełnia zróżnicowane walorowo cieniowanie. W akwafortach rysunek wzbogaca kolor, przypominając w szeroko rozlanych plaszczynach i delikatnych podbarwieniach technikę akwarelową; ekspresję tych dynamicznych kompozycji potęgują reliefowo potraktowane tła. Artysta odwołuje się do symboli uniwersalnych wspólnych dla kultur pierwotnych oraz cywilizacji śródziemnomorskiej, Bliższego i Dalekiego Wschodu, Meksyku. Najczęstsze tematy – to człowiek w relacji z przy-

Ryc. 3. Ru van Rossem podczas otwarcia wystawy swoich grafik i rysunków na tle jednej z eksponowanych prac

rodą oraz mity i wierzenia. Nawiązując do żywej wciąż tradycji, artysta tworzy oryginalny język plastyczny i symboliczny. Twórca, który wziął udział w otwarciu wystawy, został uhonorowany członkostwem Klubu Przyjaciół Muzeum Narodowego w Kielcach.

Grafika niemiecka XX wieku ze zbiorów Muzeum w Höxter-Corvey (17 IX 1996 – 5 I 1997). Komisarz wystawy: Werner Altmeier; realizacja: art. kons. Andrzej Komodziński (strona niemiecka) i Ewa Polit

Na wystawę złożyło się 78 prac artystów niemieckich udostępnionych przez Muzeum w Höxter-Corvey w Niemczech, z którym kieleckie muzeum w 1996 r. nawiązało współpracę. Ekspozycja była przeglądem kierunków stylowych i tendencji estetycznych w sztuce niemieckiej ostatnich stu lat, reprezentowanych przez pojedyncze dzieła artystów liczących się w sztuce europejskiej.

Wystawę urządzono w czterech salach piętra północnego skrzydła pałacu, uzupełniając ją pokazem dzieł sztuki użytkowej ze zbiorów naszego muzeum. Grafiki i towarzyszące im wyroby z ceramiki, metalu i szkła rozmieszczono w układzie chronologicznym.

Ekspozycję rozpoczynały prace artystów nawiązujących do impresjonizmu: M. Liebermanna (1847-1935) i L. Ury'ego (1861-1931). Sztukę secesyjną reprezentował charakterystyczny, dekoracyjnie potraktowany motyw pejzażowy C. Thiemanna (1851-1966) – *Sosny nad jeziorem Grunewald*. Nostalgiczna *Jesień*

K. Schmolla (1879-1947) i przesyciona erotyzmem *Zmysłowość* F. Stucka (1863-1928) uosabiały obecny w sztuce europejskiej przełomu wieków symbolizm.

Kilkanaście grafik, głównie drzeworytów, przybliżyło twórczość ekspresjonistów, artystów nawiązujących do kultury „egzotycznej” i ludowej oraz sztuki gotyckiej, związanych z ugrupowaniami „Die Brücke” (Most) i „Der blaue Reiter” (Błękitny jeździec). Charakterystyczną dla tego nurtu ekspresję oraz irracjonalizm i mistycyzm prezentowały m.in. prace E. Barlacha (1870-1938), M. Beckmanna (1884-1950), a przede wszystkim O. Koschki (1886-1980) i E. Kirchnera (1880-1950).

Z rzeczywistością I wojny światowej i powojenną związani byli artyści tzw. „Nowej Rzeczywistości” (na wystawie reprezentowały ją m.in. litografie G. Grosza (1893-1959) oraz twórcy związani z założonym w 1919 r. Bauhauserem – szkołą racjonalnego, integralnego nauczania i projektowania w duchu konstrukttywizmu (prace G. Arntza, 1900-1988, L. Feiningera, 1871-1956). Zainteresowanie abstrakcją geometryczną powraca po roku 1940 (np. w twórczości J. Albersa, 1888-1976, i artystów nowszej generacji), zwłaszcza w obrębie międzynarodowego nurtu kinetyzmu (prace R. Geigera, R. Girkego, K. Gonschiora, T. Lenka). Najnowsze tendencje w grafice wiążą się m. in. z tzw. hiperrealizmem i widoczne są w pracach R. Riedigera i J. Trippa, opartych o fotografię.

Ryc. 4. Otwarcie wystawy *Grafika niemiecka XX wieku ze zbiorów Muzeum w Höxter-Corvey*. Od lewej: Ryszard de Latour – wicedyrektor do spraw naukowych MNKi, komisarz wystawy Werner Altmeier, Andrzej Komodziński – realizator wystawy ze strony niemieckiej i tłumacz tekstu katalogu

Europejskie kowalstwo i ślusarstwo artystyczne XVI-XIX w. (16 VIII – 29 IX). Scenariusz i realizacja: Krzysztof Myśliński

Wyroby dawnego kowalstwa i ślusarstwa, aż do początków ubiegłego wieku powstające w pracowniach cechowych mistrzów, dzisiaj traktowane są i podziwiane coraz częściej jako dzieła sztuki, choć rzadko prezentowane są samodzielnie. Ta specyficzna dziedzina rzemiosła łączyła umiejętności metalurgii i obróbki żelaza ze znajomością funkcji i formy przedmiotu.

Na wystawie w siedzibie w Rynku pokazano około 100 eksponatów pochodzących z muzeów narodowych w Warszawie, Gdańsku i Kielcach, Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, Muzeum Historii Miasta Gdańska, Muzeum Okręgowego w Legnicy, Muzeum Zamkowego w Malborku, Muzeum w Nysie, Muzeum Okręgowego w Radomiu oraz z Zamku Królewskiego na Wawelu. Wśród bardzo różnorodnych wyrobów na wystawie znalazły się przedmioty wykonane w kilku czołowych ośrodkach europejskiego rzemiosła: słynne gdańskie i śląskie kraty, wywieszki cechowe, fragmenty kutych bram austriackich i niemieckich, różnego rodzaju drzwi, polskie, niemieckie i francuskie zamki, kołatki i antaby do drzwi, zamki i okucia do skrzyń, skrzynie-skarbce i skarbonki, kłódki i klucze. Duże zainteresowanie zwiedzających budziła żelazna kołyśka nyskiego poety Neumanna. Pokazano również przykłady krzyży, wietrzników z dachów i dzwonicz kościelnych, dzwonek i form do opłatków.

Wyroby kowalskie pozostały najczęściej anonimowe; do wyjątków należą drzwi i skrzynie wykonane w 1564 r. dla radomskiego kościoła św. Wacława przez mistrza Piotra Prażmę z Klwowa – wypożyczone z Muzeum Okręgowego w Radomiu.

Z muzeum w Legnicy pochodziły narzędzia do obróbki żelaza: młot i kształtki kowalskie, kleszcze i cyrkiel.

Prezentowane wyroby przedstawiały różne formy dekoracji, od prostych, czysto funkcjonalnych – po bardzo ozdobne, szczególnie widoczne w renesansowych i barokowych kratach bramnych, przedprożowych, ogrodzeniowych i okiennych; ich architektoniczne kształty wzbogacały motywy zoomorficzne i roślinne. Pochodząca z 1693 r. wywieszka cechowa gdańskich kowali „rzeczy drobnych” była na wystawie przykładem powszechnego niegdyś barwienia powierzchni metali. Z podobnych motywów zdobniczych korzystali ślusarze, wykonawcy m.in. zamków do bram, drzwi, skrzyń-skarbów i mebli, o złożonych i dekoracyjnych kształtach i nader skomplikowanych mechanizmach – stanowiących jedną z tradycyjnych sztuk mistrzowskich i czeladniczych. Przykładem tej sztuki jest wspaniała renesansowa zamek roboty M. Steflera z muzeum w Bytomiu lub niewielka szkatułka wykonana w Norymberdze lub Augsburgu pochodząca z muzeum w Legnicy.

Wystawione przedmioty w znacznej części pochodziły z dawnych prywatnych kolekcji: Brunona Konczakowskiego z Cieszyna i przedwojennego warszawskiego zbieracza

Ryc. 5. *Europejskie kowalstwo i ślusarstwo artystyczne XVI-XIX w.*, fragment wystawy

Romana Szewczykowskiego. Z własnych zbiorów pokazano trzy skrzynie i dwoje drzwi z pałacu.

Wystawie towarzyszyła czterostronicowa ulotka informacyjna pióra K. Myślińskiego (zob. omówienie wystawy tegoż autora w niniejszym tomie rocznika, s. 321-326).

Gry barwne. Komitet Paryski 1923-1939 (15 X – 15 XII). Wystawa przygotowana przez Muzeum Narodowe w Krakowie – komisarz i autor katalogu: Stefania Krzysztofowicz-Kozakowska. Koncepcja i realizacja ekspozycji kieleckiej: Elżbieta Jeżewska

Ekspozycja kielecka, skromniejsza w wyborze prac (209 obrazów w Krakowie, 144 w Kielcach), różniła się też od krakowskiej podziałem na grupy odpowiadające trzem salom wystawowym, nazwanym umownie nazwiskami malarzy: Józefa Czapskiego, Jana Cybisa i Zygmunta Waliszewskiego. Wystawiono dzieła wszystkich 13 członków Komitetu Paryskiego (Doroty Berlinerblau-Seydenmannowej, 1902-1942; Seweryna Boraczoka, 1898-1975; Jana Cybisa, 1897-1972; Józefa Czapskiego, 1896-1993; Józefa Jaremy, 1900-1974; Artura Nachta-Samborskiego, 1898-1974; Piotra Potworowskiego, 1898-1962; Jacka Pugeta, 1904-1976; Hanny Rudzkiej-Cybisowej, 1897-1988; Janusza Strzaleckiego-Jasta, 1902-1983; Stanisława Szczepańskiego, 1895-1973; Mariana Szczyrby, 1899-1942; Zygmunta Waliszewskiego, 1897-1936), z przewagą ilo-

ściową obrazów Waliszewskiego, obojga Cybisów, Szczyrby i Nachta-Samborskiego; twórczość Potworowskiego zasygnalizowano tylko 4 obrazami, gdyż równolegle odbywała się jego wystawa monograficzna w warszawskiej Zachęcie. Ze zbiorów naszego muzeum pochodziły 4 obrazy (Jaremy, Rudzkiej-Cybisowej i Waliszewskiego). Twórczość J. Pugeta reprezentowały dwie portretowe rzeźby: dziewczynki (*Ula*) z 1928 r. oraz żony, z ok. 1930 r.

Większość wystawionych obrazów pochodziła z lat 30 XX w. i tylko niewielka ich część powstała w okresie siedmioletniego pobytu w Paryżu (1924-1931) grupy ówczesnych studentów krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych (Komitet Paryski) kierowanej przez Józefa Pankiewicza. „Kapiści” mieli zresztą w Paryżu zaledwie dwie wystawy. Pokazano również dzieła wcześniejsze, z początków lat 20., ujawniające wpływ różnych szkół artystycznych i środowisk: Jaremy – ucznia Jacka Malczewskiego, Nachta-Samborskiego i Szczyrby – z pracowni Wojciecha Weissa, Strzaleckiego – ucznia Konrada Krzyżanowskiego oraz Waliszewskiego, który zetknął się z awangardowymi artystami rosyjskimi.

Podobnie jak w Krakowie pokazano wybór archiwalnych fotografii i maszynopis H. Rudzkiej-Cybisowej zawierający dzieje grupy (ze zbiorów prywatnych), użyczoną przez Bibliotekę PAN w Krakowie korespondencję prywatną oraz katalogi wystaw.

Ryc. 6. Otwarcie wystawy *Gry barwne. Komitet Paryski 1923-1939*. Od prawej: Tadeusz Chruścicki – dyrektor Muzeum Narodowego w Krakowie, Stefania Krzysztofowicz-Kozakowska – komisarz wystawy, Alojzy Oborny – dyrektor Muzeum Narodowego w Kielcach; z lewej: Marek Kędzior – dyrektor Wydziału Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach

Wystawa – mimo, iż niektórzy artyści byli reprezentowani pojedynczymi lub kilkoma obrazami – przedstawiała najistotniejsze dokonania artystyczne „kapistów”, dla których źródłem inspiracji byli francuscy postimpresjoniści, a w pierwszym rzędzie Paul Cézanne i Pierre Bonnard, i którzy według określenia Pankiewicza uprawiali „gry barwne” na płótnie – swoisty hedonizm. Były to bowiem płótna zamalowane dywizjonistycznymi plamkami farby o „sprasowanym” walorze i skonstruowanych ciepłych i zimnych barwach, wymaskowane i uładzone.

Reprezentatywny pokaz dzieł grupy artystów Komitetu Paryskiego wzbudził krytyczne komentarze. Określenie malarstwa „kapistów” jako „kwintesencji fascynacji kolorem w malarstwie XX wieku” okazało się w dużym stopniu mistyfikacją, choć ich wkład w rozwój kultury malarskiej w Polsce jest niezaprzeczalny, o czym świadczy choćby żywotność po II wojnie światowej tzw. koloryzmu.

Zbierano materiały i przygotowywano scenariusze sześciu wystaw planowanych na rok 1997:

- *Z pradziejów regionu świętokrzyskiego* (Zygmunt W. Pyzik): ekspozycja obrazująca w sposób systematyczny rozwój kultury materialnej i duchowej obszaru między Wisłą a Pilicą w epokach kamienia, brązu i żelaza
- *Sławne bitwy oręża polskiego* (scenariusz i realizacja wspólnie z Muzeum Narodowym w Krakowie: Anna Myślińska, Zdzisław Żygulski jun.): przegląd batalistyki od bitwy pod Legnicą w 1241 r. po II wojnę światową, oparty o dzieła malarstwa i grafiki oraz przykłady uzbrojenia
- *Stefan Zechowski* (Iwona Rajkowska, Ewa Polit): ekspozycja 87 rysunków, pastel i obrazów olejnych ze zbiorów własnych i wypożyczonych przez wdowę po artyście
- *Od rozbiorów do niepodległości. Kielce w latach 1789-1919* (Jan Główka, Lidia M. Michalska-Bracha): duża ekspozycja, która ma być zalążkiem stałej wystawy historycznej *Dzieje Kielc*
- *Wapienne skarby* (Paweł Król): wystawa przyrodnicza o charakterze dydaktycznym, która ma zilustrować, na przykładzie Kielecczyzny, powstawanie skał wapien-

nych i ich rodzaje, wykorzystanie kamienia w architekturze i rzeźbie oraz w celach gospodarczych. Pokazom minerałów i marmurów będzie towarzyszyć roślinność wzgórz wapiennych (murawy kserotermiczne)

- *Fajans europejski* ze zbiorów Wojciecha Kowalskiego (znanego kolekcjonera z Gliwic) i Muzeum Narodowego w Kielcach: pokaz ok. 175 wyrobów XIX-wiecznego fajansu drukowanego.

Od 30 sierpnia do 27 października w skrzydle północnym pałacu czynna była wystawa objazdowa *Sredniowieczne narzędzia tortur*, przygotowana przez Associazione Ricercatori Storici w Weronie, eksponowana od marca 1995 r. w Łodzi, Wrocławiu, Szczecinie, Toruniu i Koszalinie. Wystawa o mylącym tytule, gdyż oparta głównie o rekonstrukcje narzędzi nowożytnych, miała charakter komercyjny. Koncentrując się na „technologii” tortur, epatowała okrucieństwem, bez odpowiedniego przywołania złożonego kontekstu historycznego i kulturowego. Swoistym komentarzem do ekspozycji czynnej codziennie do późnych godzin wieczornych, było wyrażone przez organizatorów życzenie „wielu ciekawych wrażeń” adresowane do młodzieży, głównych odbiorców wystawy.

Poza siedzibami Muzeum Narodowego w 1996 r. urządzono kilka wystaw:

- *Kościoty, zamki i pałace dawnej Rzeczypospolitej w grafice polskiej XIX i XX wieku* oraz *Grafika polska około 1900 roku* – ekspozycja 81 grafik 40 autorów (m.in. z *Albumu widoków historycznych Polski* Napoleona Ordy, *Motywów architektury polskiej* Jana Gumowskiego, *Teki Kraków* i *Teki Melpomeny* w Miejskiej Galerii Sztuki w Częstochowie;
- sześć pokazów malarstwa w cyklach „Pory roku” i „Portrety” – w Banku PKO S.A. w Kielcach (24 obrazy).

Czynne były również dwie wystawy archeologiczne urządzone w 1987 r. poza Kielcami przez Zygmunta W. Pyzika: *Lysa Góra w starożytności i wczesnym średniowieczu* (muzeum na Św. Krzyżu) i *Pradzieje doliny rzeki Kamiennej* (Muzeum PTTK w Starachowicach).

RUCH MUZEALIÓW

Ruch muzealiów w 1996 r. dotyczył w pierwszym rzędzie własnych wystaw, a wśród nich wielkiej ekspozycji sztuki niemieckiej, której eksponaty, w liczbie około 900, rozwieziono latem kilkunastoma transportami. Przejęta z Muzeum Narodowego w Krakowie wystawa kapistów liczyła ponad 250 eksponatów, w tym: 158 obrazów, 2 rzeźby, liczne fotografie, listy i katalogi wystaw. Na cztery wystawy sienkiewiczowskie wypożyczono do Oblęgorka 598 obiektów.

Niektóre wystawy wypożyczano – za zgodą ich właścicieli – innym muzeom: broń myśliwską ze Lwowa eksponowano w Sandomierzu, Nowym Sączu, Wrocławiu i Przemyślu, grafiki zaś i rysunki Ru van Rossema – w Przemyślu. Równocześnie muzealia wypożyczone w 1995 r. na wystawy organizowane przez muzea w Rzeszowie (*Ludzie i style minionych epok*) i Radomiu (*Chłopi w sztuce polskiej*) zostały przejęte w 1996 r. przez Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim oraz Zamek Książąt Pomorskich w Szczecinie i Państwową Galerię Sztuki „Zachęta” w Warszawie. Obraz Wojciecha Weissa *Upiór na wierzbie* był wystawiony w ramach ekspozycji *Totenmesse. Edward Munch, Stanisław Przybyszewski, Wojciech Weiss* w Munchmuseet w Oslo.

Na zewnątrz wypożyczono ponad 400 muzealiów, m.in.:

- 20 obrazów, rysunków, rycin, rzeźb, fotografii i nut na wystawę jubileuszową *Impresje sienkiewiczowskie* do Muzeum Literatury w Warszawie;
- 14 eksponatów (tkaniny, naczynia metalowe i ceramiczne, strzelby) na wystawę *Świat Islamu* w Muzeum w Sosnowcu;
- 5 odlewów brązowych na ekspozycję warszawskiego brązownictwa artystycznego XIX i XX w. do Muzeum Historycznego m. st. Warszawy;
- portret Zygmunta Myszkowskiego i tapiserię Stefana Korycińskiego na wystawę *Narodziny stolicy. Warszawa w latach 1596-1668* do Zamku Królewskiego w Warszawie;
- 34 eksponaty (egz. broni białej i wyposażenia kawalerskiego, broni palnej, porcelany stołowej, malarstwa i rysunku, puchar ze szkła, pas kontuszowy) na wysta-

wę *Zostały tylko ślady podków...Z dziejów polskiej kawalerii* do Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi;

- 20 naczyń szklanych pochodzenia śląskiego na wystawę kłodzkiego szkła artystycznego do Muzeum Ziemi Kłodzkiej;
- 9 obrazów (wśród nich rzadko używane *Skarby Sezamu* Wyspiańskiego) do Muzeum Narodowego w Warszawie na głośną wystawę *Koniec wieku. Sztuka polskiego modernizmu*;
- obraz Konstantego Górskiego (portret Jana Gombrowicza) na wystawę *Kształcenie artystyczne w Wilnie i jego tradycje* do Muzeum Okręgowego w Toruniu;
- 4 portrety graficzne i malarskie na wystawę poświęconą epoce Konstytucji 3 Maja i powstania kościuszkowskiego do Muzeum Regionalnego w Opocznie;
- portrety Marii Anny Wielopolskiej (nr inw. MNKi/M/82) i Marii Ludwicy de Béthune (nr inw. MNKi/M/937) na wystawę *Jan III Sobieski Castrum Doloris* do Muzeum Okręgowego w Radomiu (przejęte w 1997 r. wraz z wystawą przez Zamek Książąt Pomorskich w Szczecinie);
- obrazy Stanisława Witkiewicza (portret Adolfa Dygasińskiego, nr inw. MNKi/M/2330 i *Sienkiewicz w puszczy kaktusowej w Ameryce*, nr inw. MNKi/S/204) na wystawę monograficzną tego malarza w Zakopanem;
- 41 rysunków Jana M. Szancera (ilustracji do *Trylogii* Sienkiewicza) do Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu i Biura Wystaw Artystycznych w Ostrowcu Świętokrzyskim;
- 7 okazów ptaków łownych – na potrzeby dydaktyczne w policealnym studium zawodowym ochrony środowiska w Ameliówce.

Znaczną ilość eksponatów wypożyczono na ekspozycje poświęcone kulturze i sztuce ludowej:

- 21 obrazów Józefa Firmantego na wystawę pośmiertną *Malowana droga życia* w Wojewódzkim Domu Kultury w Kielcach;
- 16 rzeźb i 2 obrazy do Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie (*Stwory, bestie i zwierzęta w sztuce nieprofesjonalnej*);
- 8 rzeźb na wystawę *Świat czarownic* w Muzeum Okręgowym w Tarnowie.

– na ekspozycje: *Legends świętokrzyskie w sztuce ludowej* i *Zwyczajaje wielkanocne w tradycji ludowej* wypożyczono do Muzeum Wsi Kieleckiej 14 eksponatów (obrazy, rzeźby, pocztówki oraz baranki wielkanocne i koszyczki na święcone).

Dla celów badawczych i konserwatorskich wydano 146 muzealiów. Szczególny charak-

ter mają prace badawcze wykonywane przez archeologa Andrzeja Matogę z Muzeum Archeologicznego w Krakowie, który od kilku lat opracowuje przekazywane partiami fragmenty popielnic z cmentarzyska kultury łużyckiej w Balicach k. Buska oraz kompletuje i skleja dające się wyodrębnić naczynia.

DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA I PROMOCJA MUZEUM

Wzorując się na doświadczeniach muzeów krajowych i zagranicznych, w 1996 r. wprowadzono cykl spotkań adresowanych do szerokiej publiczności, planowanych na każdą niedzielę na godz. 12.00. Spotkania odbywały się przede wszystkim na wystawie sztuki niemieckiej, a także innych wystawach czasowych; prezentowano również obiekty na ekspozycjach stałych i ekspozycje z magazynów. Referentami byli pracownicy ze wszystkich działów muzeum, a frekwencja wynosiła od kilku do kilkudziesięciu osób, przy czym zaobserwowano obecność stałych bywalców oraz całych rodzin.

O sztuce niemieckiej mówili: Anna Kwaśnik-Gliwińska (omówienie, wystawy, porcelana miśnieńska, złotnictwo i szkoła niemieckie), Elżbieta Jeżewska (malarstwo Cranachów, nowożytny portret niemiecki), Alojzy Oborny (obrazy Hansa Süssa z Kulmbachu), Krzysztof Myśliński (kamionka i niemieckie rzemiosło metalowe), Marta Pieniążek-Samek (grafika Albrechta Dürera i „małych mistrzów”), Ryszard de Latour (meble i broń), Tadeusz Kosiński (numizmatyka oraz twórczość medaliera Sebastiana Dadlera⁶).

Krzysztof Myśliński przedstawił wystawę artystycznego kowalstwa europejskiego XVI-XIX wieku, a Ewa Polit – ekspozycję XX-wiecznej grafiki niemieckiej. O wystawie *Gry barwne...* mówili: Alojzy Oborny (*Kapiści a koloryzm w sztuce*) i Elżbieta Jeżewska (malarstwo Zygmunta Waliszewskiego i Jana Cybisa).

Ekspozycje na wystawach stałych omówili: Marian Gucwa (obrazy Józefa Szermentowskiego), Anna Myślińska (tryptyk Stanisława

Kaczora-Batowskiego) i Anna Kwaśnik-Gliwińska (tapiseria z Aleksandrem Macedońskim).

W ramach prezentacji wystroju wnętrz pałacowych Piotr Rosiński z WSP zanalizował malowidła na stropie i fryzie w Drugim Pokoju Prałatów.

Paweł Król i Krzysztof Myśliński zdemontowali przedmioty wydobyte z magazynów: kości prząbura oraz artystyczne wyroby użytkowe.

Jedynym wyłomem w tym cyklu była prelekcja o sztuce jaskiniowej ilustrowana zdjęciami i filmem (Barbara Kowalczyk).

Kilka niedzielnych spotkań było poprzedzonych obszernymi omówieniami w miejscowej prasie.

Prezentacji muzealiów dokonywano również podczas trzech „Wieczorów na Zamku”: Jan Głowka mówił o herbie Kielc, K. Myśliński – o Aleksandrze Wielopolskim, a E. Polit o grafice Franzy von Stucka (zob. kalendarium). Wyjątkowy charakter miał „Wieczór na Zamku” z udziałem wybitnego historyka prof. Aleksandra Gieysztor, który wykładem *Europa – idea i rzeczywistość w historii* zapoczątkował cykl spotkań z luminarzami polskiej kultury.

Oryginalną formę przybrały „Spotkania ze sztuką” zorganizowane dla uczniów kieleckich szkół średnich: zwiedzenie wystawy grafiki niemieckiej połączone z recitalem fortepianowym miejscowego pianisty Artura Jaronia, który grał utwory Beethovena, Paderewskiego, Chopina i Gershwin. Dla 600 uczestników spotkań była to zachęcająca forma kontaktu z muzeum.

W ramach cyklu „Spotkania z historią” odbyły się wykłady na temat klasztoru benedyktynów na Łysej Górze i Wzgórza Zamkowego w Kielcach, cykl spotkań w „Sanktuarium” Piłsudskiego związanych z rocznicą odzyskania niepodległości, ogólnopolski zjazd

⁶ Temat ten został również zreferowany przez T. Kosińskiego na zebraniu Komisji Numizmatycznej ICOM w siedzibie Ossolineum we Wrocławiu.

Ryc. 7. „Wieczór na Zamku” 24 września 1996 z udziałem m.in. Teresy Kaban-Błażej (fortepian)

Ryc. 8. Prof. Aleksander Gieysztor w pałacu kieleckim podczas „Wieczoru na Zamku” 20 listopada 1996 r.

szkół imienia Józefa Piłsudskiego. Szczególny charakter miało spotkanie ze Stanisławem Parlakiem, ofiarodawcą miniatury pomnika Piłsudskiego z Opatowca.

Muzeum włączyło się w obchody 180. rocznicy powstania Akademii Górniczej w Kielcach. W dniu 18 grudnia Jan Główka wygłosił w sali odczytowej wykład o dziejach akademii, połączony z pokazem fragmentów tygły z laboratorium oraz dokumentów związanych z Hutą w Białogonie. Podczas sesji zorganizowanej 18 października przez Politechnikę Świętokrzyską mówił o laboratorium Akademii Górniczej mieszczącym się w skrzydle północnym pałacu.

W ramach obchodów 500-lecia herbu miasta Kielc historycy z muzeum wzięli udział w uroczystej sesji Miejskiej Rady Narodowej (pokaz tablic poglądowych przedstawiających wizerunki herbu: od najstarszych na pieczęciach – po współczesne) oraz w sesji popularno-naukowej zorganizowanej przez Kieleckie Towarzystwo Naukowe w Urzędzie Miasta Kielc (referat J. Główki o herbie Kielc).

W dniu 3 czerwca w pałacu nastąpiło wręczenie nagród zwycięzcom konkursu historycznego „Kielce przez stulecia”, ogłoszonego jeszcze w 1995 roku. Pomysłodawcą i współorganizatorem konkursu było Muzeum Narodowe (Jan Główka i Włodzimierz Du-

biel). Po eliminacjach w konkursie wzięło udział 66 uczniów z 14 szkół podstawowych i średnich. Rozwiązali oni testy w 4 grupach tematycznych związanych z dziejami miasta oraz historią pałacu biskupów krakowskich i zbiorami Muzeum Narodowego. Równolegle przeprowadzono konkurs plastyczny na temat herbu Kielc. Uroczystości wręczenia nagród towarzyszyła sesja popularnonaukowa z referatami muzealnych historyków (Jan Główka *Herb Kielc świadectwem historii miasta*, Tadeusz Kosiński *Kielce na szlacheckich Legionów*, Lidia Michalska-Bracha *Pałac kielecki siedzibą Urzędu Wojewódzkiego w latach 1919-1939*, Krzysztof Urbański *Z problematyki narodowościowej miasta*) oraz Jerzego Szczepańskiego z WSP (*Kielce w 1816 roku*). Podobne konkursy mają być organizowane w przyszłości.

Pałac był miejscem wielu imprez muzycznych, spotkań, seminariów i uroczystości, urządzanych przez różne instytucje i stowarzyszenia; kilka z nich miało zasięg międzynarodowy. Odbyły się m.in. trzy koncerty z cyklu „Muzyczna wiosna. Kielce 1996” zorganizowane przez Świętokrzyskie Towarzystwo Muzyczne, dwa koncerty w ramach jubileuszowego XV Międzynarodowego Festiwalu Jeunesse Musicales, recital Wiesława Ochmana (Rotary Club), uroczystości 15-lecia Banku Zachodniego i 5-lecia Staropolskiej Izby Przemysłowej, sesja naukowa *Detal w budownictwie ludowym na obszarze między Wisłą a Pilicą w XIX w.* (Muzeum Wsi Kieleckiej), seminarium rzeczników patentowych szkół wyższych (Politechnika Świętokrzyska), międzynarodowe sympozjum na temat ogrzewania, I Kongres Odlewników, Dzień Edukacji Narodowej. Spotkaniem i uroczystościom towarzyszyło z reguły zwiedzanie pałacu i ekspozycji oraz koncert.

W dniu 12 sierpnia pałac odwiedzili uczestnicy tradycyjnego, szesnastego po wojnie Marszu Szlakiem Pierwszej Kompanii Kadrowej z Krakowa do Kielc, zaciągając warty przed tablicą pamiątkową w loggii i w „Sanktuarium” Piłsudskiego.

Spośród 77 lekcji dla 2277 uczniów szkół podstawowych i średnich z Kielc i województwa kieleckiego niemal połowa odbyła się na ekspozycjach stałych w pałacu oraz czasowych w skrzydle pałacowym i w muzeum w Rynku. Było to korzystne odejście od dotychczasowe-

go nastawienia zarówno pedagogów, jak i muzealnego działu oświatowego, by w muzeum realizować szkolne programy wiedzy o sztuce i lekcje historii przy pomocy przeźroczy i przestarzałych (na ogół) filmów oświatowych. Być może był to skutek zamknięcia przez pół roku sali kinowo-odczytowej (z powodu niedogrzańcia i remontu). Do zmiany takiej postawy mogły się przyczynić organizowane systematycznie od lat w muzeum spotkania z nauczycielami plastyki i historii; na sześciu takich zebraniach w 1996 r. przedstawiono propozycje zajęć oświatowych opartych o bezpośredni kontakt z oryginalnym dziełem sztuki i kultury. Podobnemu celowi służyło ogólnopolskie sympozjum „Spotkania ze sztuką” dla doradców metodycznych nauczycieli plastyki.

Dla młodzieży z V klasy Szkoły Podstawowej nr 2 w Kielcach – z rozszerzonym programem nauczania – Marek Mazurek w ramach zajęć z ochrony zabytków przeprowadził trzy pokazowe lekcje w pracowni konserwatorskiej i w pałacu, poświęcone malarstwu temperowemu na podłożu drewnianym, konserwacji malarstwa sztalugowego oraz problemom konserwatorskim związanym z przemieszczaniem dzieł sztuki. Zajęcia te spotkały się z dużym zainteresowaniem młodzieży i powinny być kontynuowane.

Frekwencja na wystawach stałych i czasowych w muzeum i jego oddziałach wyniosła 96 127 osób, w tym: w pałacu – 28 760, w muzeum w Rynku – 4470, w oddziale Żeromskiego – 16 802 i w Oblęgorku – 46 095. Z imprez oświatowych skorzystało 8940 osób. Na wysoką frekwencję w pałacu wpłynęła wystawa sztuki niemieckiej. Powodem mniejszej liczby zwiedzających muzeum w Rynku było jego zamknięcie przez kilka miesięcy.

Promocję muzeum – obok szczegółowych informacji i omówień w miejscowej prasie, radiu i telewizji – wspomogły filmy telewizyjne: o „Sanktuarium” Piłsudskiego (konsultacja – M. Michalska-Bracha) i muzeum w Oblęgorku (konsultacja – L. Putowska, I. Rębosz) emitowane w TV Polonia, oraz o wystawie kapistów (konsultacja: E. Jeżewska) dla Telewizji Edukacyjnej. Anna Kwaśnik-Gliwińska opracowała scenariusz filmu o porcelanie i tkaninie artystycznej ze zbiorów naszego muzeum, a Ryszard de Latour

Ryc. 9. Plansza graficzna reklamująca pałac i informująca o eksponowanych w nim wystawach

– scenariusz filmu o dawnej broni, meblach i złotnictwie.

Na czterech głównych trasach wylotowych z Kielc ustawiono plansze graficzne (autorstwa Grzegorza Knapa), przedstawiające pałac i informujące o wystawach.

Informacje o wystawach i wybranych muzealiach zamieszczał miesięcznik „Ikar” (informator kulturalno-artystyczny Kielecczyzny). Wystawie niemieckiej poświęcono 6 artykułów (nr 3-8). O wystawie kapistów pisała Elżbieta Jeżewska (nr 12). Alojzy Oborny omawiał obrazy Ludwika Kurelli (nr 1), Józefa Chełmońskiego (nr 2), Maurycego Gottlieba (nr 6), Franciszka Żmurki (nr 9), Kazimierza Pochwałskiego (nr 11) i Stanisława Wyspiańskiego (nr 12). Lidia Putowska i Ireneusz Rębosz pisali o Oblęgorku i rocznicach sienkiewiczowskich (nr 5, 7-8, 11). Janina Skotnicka przybliżyła sylwetkę zmarłego

w 1995 r. ludowego malarza Józefa Firmantego (nr 5), a Paweł Król scharakteryzował zwierzęta kopalne na podstawie posiadanych przez muzeum kości (nr 1, 4). W „Ikarze” ukazały się również materiały dotyczące 500-letniej metryki herbu Kielc (Jan Główka – nr 10), a także wywiad z dyr. Alojzym Obornym z okazji 40-lecia jego pracy w muzealnictwie (nr 4).

W prasie lokalnej („Słowo Ludu”, „Gazeta Kielecka”, „Echo Dnia”, „Gazeta Wyborcza/Lokalna”) pisano o wystawach czasowych, konkursie *Kielce przez stulecia*, ławce szkolnej podarowanej Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego, spotkaniach z cyklu „Niedziela w muzeum”, projektowanym wyodrębnieniu z Muzeum Narodowego oddziału pod nazwą Muzeum Świętokrzyskie, o działalności muzeum w 1996 r. i planach na rok 1997 (wycinki prasowe w Dziale Naukowo-Oświatowym).

WYDAWNICTWA

Rok 1996 był wyjątkowy pod względem ilości wydanych pozycji książkowych: ukazały się katalogi czterech wystaw, przewodnik po Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego oraz opracowanie pradziejów regionu świętokrzyskiego. Wydrukowano również 5 plakatów oraz kilkanaście ulotek i zaproszeń towarzyszących wystawom. Autorem opracowania graficznego wszystkich druków był art. mal.

Waldemar Oleszczak. Jednocześnie redagowano prace przyjęte do tomu 19 rocznika. W pracach redakcyjnych po raz pierwszy wykorzystano komputery.

Sztuka niemiecka 1450-1800 w zbiorach polskich. Katalog wystawy. Kielce 1996 (255 s., 382 il., nakład 700 egz., druk: ARW „Fine Grain” w Kielcach). Tłumaczenia na jęz. nie-

miecki: Siegfried Schmidt i Małgorzata Mochon. Opracowanie redakcyjne: zespół autorów i Marzena Maćkowska z Działu Wydawnictw

Podobnie jak wystawa, również towarzyszący jej katalog był największym osiągnięciem merytorycznym w dziejach Muzeum Narodowego w Kielcach, a zarazem najtrudniejszym przedsięwzięciem edytorskim. Zawiera on 971 pozycji, w tym 91 hasel katalogowych obiektów własnych. Wymagały one ujednolicenia i bardzo starannej redakcji, a w wielu wypadkach uzupełnień i weryfikacji. Katalogowi towarzyszy wykaz cytowanej literatury, dwujęzyczny wykaz obiektów w podziale na rodzaje zabytków oraz opracowane przez Martę Pieniążek-Samek indeksy: twórców, mecenasów i ośrodków, ikonograficzny oraz kolekcjonerów i dawnych właścicieli. Katalog poprzedzono artykułami: Zdzisława Żygulskiego jun. *O sztuce niemieckiej w Polsce* i Alojzego Obornego *Niemcy a Polska*. Wałory dokumentacyjno-poznawcze wydawnictwa podnosi duża ilość ilustracji na dobrym poziomie technicznym (wśród nich 44 barwne).

Kazimiera Zapałowa *Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego w Kielcach. Przewodnik*. Kielce 1996 (60 s., 38 il. i 2 mapy, nakład 3000 egz., druk: Zakład Poligraficzny „Sam-Wil” w Kielcach). Opracowanie redakcyjne: Marzena Maćkowska

Drugie wydanie przewodnika po licznie odwiedzanym muzeum (pierwsze wydanie z 1983 r. wyczerpane od kilku lat) zostało poszerzone o nowy rozdział *Z dziejów szkoły i muzeum*, w którym autorka omawia historię Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Żeromskiego w Kielcach – szkoły o 270-letniej tradycji, charakteryzuje jej pedagogów i wychowanków. Pozostałe rozdziały – o szkolnych latach Żeromskiego i wciąż wzbogacanych zasobach muzeum oraz o śladach pisarza na Kielecczyźnie – zostały również poszerzone i zmienione. Tekst przewodnika ma walory literackie i zawiera liczne odniesienia do dziennika i powieści pisarza. Starannie dobrane ilustracje (wśród których wyróżniają się archiwalne zdjęcia, pochodzące m.in. z daru Moniki Żeromskiej) i efektowna szata graficzna – czynią z przewodnika atrakcyjną i poszukiwaną pozycję, wysoko cenioną przez specjalistów i licznych miłośników twórczości pisarza.

Zygmunt W. Pyzik *Z pradziejów regionu świętokrzyskiego*. Kielce 1996 (72 s., 24 il., nakład 500 egz., druk: Zakład Poligraficzny „Sam-Wil” w Kielcach). Redakcja: Elżbieta Postoła

Wydawnictwo, przygotowane w związku z wystawą archeologiczną pod tym samym tytułem (otwartą 21 stycznia 1997 r.), nie ma charakteru katalogu – jest zwięzłym i jednocześnie szczegółowym omówieniem przejawów życia i kultury ludzi zamieszkujących w międzyrzeczu Wisły i Pilicy w epokach kamienia, żelaza i brązu. Autor charakteryzuje poszczególne kultury poświadczone znaleziskami, w powiązaniu z warunkami życia (środowisko przyrodnicze) i odniesieniem do obszaru Polski i Europy. Jest to pierwsza podjęta syntezą pradziejowej kultury materialnej i duchowej na Kielecczyźnie, dokonana przez archeologa od 40 lat związanego z Muzeum Narodowym w Kielcach.

Ru van Rossem. Akwaforty i rysunki. Katalog wystawy (16 s., 9 il., nakład 300 egz., druk: Zakład Poligraficzny „Sam-Wil” w Kielcach). Tłumaczenie na jęz. angielski: Andrzej Diniejko. Redakcja: Marzena Maćkowska

Niewielki katalog wystawy grafik i rysunków wybitnego współczesnego artysty holenderskiego zawiera spis 40 prac oraz omówienie jego życia i twórczości, autorstwa Alojzego Obornego, będące poszerzoną wersją tekstu zamieszczonego w katalogu wystawy z 1980 r. Obok ilustracji – reprodukcji wystawionych dzieł, zamieszczono również zdjęcie ekspresyjnej rzeźby autorstwa Rossema, przedstawiającej św. Jerzego walczącego ze smokiem, z katedry św. Jana w s-Hertogenbosch.

Grafika niemiecka XX wieku ze zbiorów Muzeum w Höxter-Corvey. Katalog wystawy (32 s., 74 il., nakład 500 egz., druk ARW „Fine Grain”). Tłumaczenia z języka niemieckiego na język polski: art. kons. Andrzej Komodziński. Redakcja: Marzena Maćkowska

Katalog zawiera reprodukcje wszystkich wystawionych prac użyczonych przez Muzeum w Höxter-Corvey w Niemczech oraz krótkie ich omówienie pióra Wernera Altmeiera.

Sławne bitwy oręża polskiego (16 s., 15 il., nakład 2270 egz., druk: Zakład Poligraficzny „Sam-Wil” w Kielcach). Redakcja: Marzena Maćkowska

Druk towarzyszący wystawie pod tym samym tytułem – zorganizowanej wspólnie z Muzeum Narodowym w Krakowie – zawiera esej pt. „Sławne bitwy oręża polskiego na tle batalistyki światowej” (od bitwy pod Legnicą w 1241 r. po II wojnę światową), omawiający ich przedstawienia w malarstwie i grafice, autorstwa Anny Myślińskiej. Wydawnictwo, które towarzyszyło ekspozycji w Krakowie (6 XII 1996 – 14 II 1997), a następnie

w Kielcach (4 III – 22 VI 1997), nie zawiera spisu wystawionych prac, co po części wynikało z innego zestawu eksponatów na każdej z ekspozycji.

Dział Wydawnictw prowadził systematyczną promocję własnych wydawnictw. Znajdują się one w punktach sprzedaży muzeów oraz księgarniach i antykwariatach naukowych Warszawy, Krakowa, Poznania i Wrocławia.

PRACE BUDOWLANO-KONSERWATORSKIE

Na skutek braku środków finansowych w 1996 roku nie prowadzono żadnych robót w apartamencie biskupim na piętrze pałacu, zamkniętym dla zwiedzających od siedmiu już lat. Nie wykonano zaplanowanej wymiany 11 okien, ponieważ dotacja przyznana przez Generalnego Konserwatora Zabytków została uruchomiona zbyt późno, biorąc pod uwagę obowiązującą procedurę przetargową.

W trzech pomieszczeniach apartamentu biskupiego (antykamerze, sypialni i gabinecie) zakończono rozpoczęte w 1995 r. badania architektoniczne, którymi kierował mgr Jakub Lewicki (por. *Kronika muzealna 1995*). Podczas badań odgruzowano miejsce ustępowe w alkierzu wieżowym, odsłaniając kamienną posadzkę i otwór, który później założono fragmentem marmurowej płyty inskrypcyjnej z herbem *Suchekomnaty* i datą 1644, poświadczającej kierowanie budową pałacu przez starostę kieleckiego Stanisława Czechowskiego (zob. recenzja artykułu J. Lewickiego na temat płyty w niniejszym tomie, s. 197-212 i 213-220).

Interpretując wyniki badań, autor wyróżnił 9 faz budowlanych, od lat 30. XVII w. po lata 70. XX w., przy czym niektóre z nich – związane np. z konsekwencjami okresowego użytkowania rezydencji przez dostojników kościelnych bądź zmianami wprowadzonymi przez nowych lokatorów w XIX i XX w. – obniżyły jej rangę (np. usunięcie marmurowych posadzek i portali, zdjęcie w antykamerze stropu ramowego z obrazami)⁷. Wyniki badań

architektonicznych, skonfrontowane z przekazami źródłowymi (przede wszystkim inwentarzami pałacu z XVII i XVIII w.), stwarzają możliwość udokumentowanej koncepcji restauracji wnętrza apartamentu. Została ona sformułowana najpierw we wnioskach konserwatorskich autora badań i w opiniach wybitnych specjalistów (prof. Adam Miłobędzki, Maria Brykowska, Jerzy Kowalczyk), a następnie przez muzealny zespół konsultacyjny⁸, i przedstawiona 12 października na zebraniu z udziałem recenzenta badań oraz przedstawicieli Państwowej Służby Ochrony Zabytków. Zakłada ona przywrócenie wnętrza charakteru XVII-wiecznego, za czym przemawiają: wysoki stopień oryginalności i zachowania XVII-wiecznej architektury i wystroju, a także trwająca od lat 20. XX wieku restauracja pałacu, przywracająca mu w dużej mierze stan pierwotny (helmy wież, restauracja stropów i polichromii). We wnętrzach apartamentu biskupiego przeważają elementy XVII-wieczne (układ przestrzenny, wystrój architektoniczno-rzeźbiarski i malarski), pomnożone w trakcie badań o oryginalne urządzenia grzewcze (czelustce do pieców, paleniska kominków) i sanitarne (miejsce ustępowe) oraz relikty komunikacji (okrągła klatka schodowa w alkierzu, przejście tajemne z dawnej sypialni do drugiej antykamery). W ostatnich latach zdecydowano o rekonstrukcji stolarki okien i oszklenia (wraz z odsłonięciem zamurowanego w XVIII w. okna w sypialni przerobionej wówczas na kaplicę) oraz o odtworzeniu marmurowych portali i stolarki drzwiowej, a tak-

⁷ J. Lewicki *Badania architektoniczne 2, 3 i 4 pokąju biskupiego pałacu biskupów krakowskich w Kielcach*, Kielce 1996, 155 s., 78 rys., 91 fot. Recenzja: M. Brykowska. Dokumentacja w posiadaniu muzeum.

⁸ *Materiały do założeń programowych restauracji wnętrza apartamentu biskupiego pałacu biskupów krakowskich w Kielcach*, X 1996. Mps w posiadaniu muzeum.

że o wybiciu ścian antykamery i sypialni tkaninami nawiązującymi do XVII-wiecznych wzorów⁹.

Przyjęto również postulaty odtworzenia stropu ramowego w antykamerze, usuniętego w XIX w. (według śladów pozostawionych na oryginalnym pułapie i na wzór stropu w Pierwszym Pokoju Senatorskim), przeniesienia na pierwotne miejsca marmurowych opraw kominków, ekspozycji miejsca ustępowego i pozostałości okrągłej klatki schodowej w alkierzu oraz wnętrza czeluści do pieca od strony Izby Stołowej. W przyszłości mają być rekonstruowane piece kaflowe oraz klatka schodowa w alkierzu prowadząca na przyziemie i do ogrodu.

Różnice zdań wystąpiły w sprawie przywrócenia w apartamencie biskupim podłóg. Strona muzealna (z wyjątkiem R. de Latoura i A. Szelejewskiego) opowiedziała się za odtworzeniem udokumentowanych źródełami i zachowanymi relikiami pierwotnych posadzek marmurowych, rzeczoznawcy zaś – za podłogami drewnianymi odsłoniętymi podczas badań (w antykamerze zachował się tylko jej fragment). Możliwość wprowadzenia posadzek marmurowych potwierdziła ekspertyza konstrukcyjna sklepień pod pokojami biskupimi wykonana przez inż. Ludwika Stępnia.

Przygotowywano dokumentację techniczną. Zespół projektantów krakowskich (W. Niewałda, M. Bogusz, S. Słezak) wykonał: projekt portali marmurowych do apartamentu biskupiego, wzorowany – według sugestii prof. Jerzego Kowalczyka – na portalu w Drugim Pokoju Prałatów, projekt stolarki drzwi (poparty waloryzacją wszystkich drzwi w pałacu) z podziałem skrzydeł na trzy płyciny, oraz koncepcję projektową posadzek (w 3 wariantach: kamiennych, drewnianych i kamiennie-drewnianych).

Opracowano koncepcję projektową klimatyzacji wnętrz piętra pałacu, przewidującą zainstalowanie nawilzaczy przy grzejnikach centralnego ogrzewania i pochłaniaczy wody;

⁹ Tkaniny na obicia obu pokoiów wykonał w latach 1995-1996 Instytut Inżynierii Materiałów Włókienniczych w Łodzi. Zastosowano w nich wielokoraportowe wzory w kolorze złocistym, z motywem goździka na bordowo-fioletowym tle w antykamerze oraz akantu na tle zielonym w sypialni.

projekt zakłada założenie instalacji wodociągowej oraz systemu wentylacji, z wentylatorem wyprowadzonym na poddasze. Ewentualna realizacja projektu może nastąpić po wymianie instalacji centralnego ogrzewania.

Pracownia Projektowania Przestrzennego w Warszawie (D. Pape-Siliwończuk, A. Chmiel) opracowała projekt koncepcyjny ogrodu, będący próbą rekompozycji formy ogrodu z 1. połowy XVIII w. (z okresu jego największego rozwoju) na kanwie XVII-wiecznego ogrodu włoskiego¹⁰. Przewiduje on odtworzenie na wysokim tarasie przed pałacem czterech kwater wypełnionych ozdobnymi kwiatami i kompozycją geometryczną wyciętą w darni. Poniżej, z trzech stron, zaprojektowano podłużne kwatery wysadzone ozdobnymi jablonkami, obramowane od wewnątrz strzyżonym żywopłotem ze śliwy, a od zewnątrz – szpalerami: lipowym i grabowym, z tzw. altanami. Między szpalerami a murami obronnymi przewidziano uczyelnienie dawnego zaplecza ogrodowego (oranżerii, domu ogrodnika) oraz odtworzenie studni.

W muzeum powstał projekt rekonstrukcji XVIII-wiecznego urządzenia wyciągowego studni w północnym skrzydle pałacu¹¹, oparty o opisy w lustracjach z 1746, 1788 i 1789 r., ikonografię z XVI-XIX w., literaturę oraz o przykład studni zamkowej zrekonstruowanej w Pieskowej Skale. Uruchamiane ręcznie urządzenie składa się z 2 wałów: czynnego (napędzającego) z mechanizmem blokującym i biernego, z zaczepionymi na łańcuchach wiadrami – połączonych kołami zębatymi. O skali urządzenia świadczy średnica dużego koła (napędzanego), licząca 260 cm.

Autor opracowania, Janusz Kuczyński, gromadził również materiały do rekonstrukcji XVII-wiecznych pieców kaflowych w pała-

¹⁰ *Projekt rewitalizacji ogrodu włoskiego przy pałacu biskupów krakowskich w Kielcach* (autorzy opracowali drugą wersję projektu po krytycznej opinii prof. J. Bogdanowskiego) – w posiadaniu muzeum.

¹¹ J. Kuczyński *XVIII-wieczna studnia w północnym skrzydle kieleckiego pałacu. Historia, konstrukcja urządzenia wyciągowego i materiały do jego odtworzenia*. Cz. I – tekst (mps, 43 s.). Cz. II – ilustracje (25 szt.). Dokumentacja w posiadaniu muzeum (inna wersja opracowania opublikowana w tomie 19 rocznika na s. 177-193).

cu, wykorzystując zachowane podstawy z marmuru i piaskowca, fragmenty kafli oraz ikonografię i literaturę.

W marcu Zakład Remontowo-Budowlany Bożeny i Bohdana Metów w Kielcach zabezpieczył belkę w stropie Pierwszego Pokoju Prałatów. Była ona narażona na zamakanie, gdyż znajduje się pod koszem zbierającym wodę z dwóch północnych połaci dachowych. Przy większych ulewach oraz zimą woda dostawała się w tym miejscu do wnętrza. Z zagrożonej belki wysunęły się nożycowe uchwyty (wpuszczono je we wszystkie belki na początku lat 80., mocując do stalowych belek odciążającego stropu żelbetowego), a ponieważ jej końcówka była zmurszała, toteż belka opadła przy ścianie północnej o 10 cm. Końcówkę belki odgrzybiono i zaimpregnowano oraz podwieszono stalową obejmą, gniazdo zaś podmurowano cegłą na zaprawie wapienno-cementowej. Dla zapobieżenia zalodzeniu kosza i rynny doprowadzono tam ogrzewanie elektryczne.

Sąsiadującą z pierwotną kaplicą pałacową zakrytą (następnie zamienioną na miejsce ustępowe) przystosowano na zaplecze socjalne (pokój śniadaniowy i szatnia dla personelu). W trakcie prac odsłonięto wątki murów, m.in. zamurowany w ścianie zachodniej otwór prowadzący do drugiej kaplicy (skarbczyka), poświadczający istnienie wzmiankowanego w

źródłach chóru dla śpiewaków. Ściany dawnej zakrystii otynkowano i wyłożono kafelkami, rezygnując z okazji przeprowadzenia badań architektonicznych.

Pomieszczenia parteru pałacu zajmowane przez *Galerię malarstwa polskiego*, która w 1997 r. przeniesie się do skrzydła północnego, przystosowano dla potrzeb wystaw czasowych: wprowadzono dodatkowe zasilanie elektryczne (pion łączący sień dolną i górną i 3 nowe tablice rozdzielcze), zamontowano dodatkowe szyny do wieszania obrazów, z przesuwanymi zaczepami o regulowanej wysokości, pomalowano większość sal.

Dokonano zabezpieczenia balustrady z czerwonego piaskowca przy tarasie i schodach prowadzących do „Sanktuarium” Piłsudskiego przy elewacji północnej pałacu (osadzenie 3 luźnych balasków, uszczelnienie kitami ubytków i fugowanie). Prace wykonała konserwator Małgorzata Obajtek-Osełka. W przyszłości należy liczyć się z gruntowną renowacją nieremontowanego od 60 lat tarasu.

W siedzibie muzeum w Rynku, w oficynie mieszczącej pracownię: konserwatorską i fotograficzną, ekspozycję przyrodniczą oraz salę kinowo-odczytową, wymieniono instalacje: centralnego ogrzewania (wprowadzając nowe grzejniki stalowe z termoregulatorami) oraz elektryczną; pomalowano również wnętrza.

RADA MUZEALNA

W dniu 3 grudnia odbyło się posiedzenie Rady Muzealnej pod przewodnictwem prof. Andrzeja Rottermunda, dyrektora Zamku Królewskiego w Warszawie, w którym wzięli udział: mgr Tadeusz Chruścicki, dyrektor Muzeum Narodowego w Krakowie, prof. Jerzy Ćmak z Instytutu Biologii WSP w Kielcach, prof. Janusz Durko, dyrektor Muzeum Historycznego m. st. Warszawy, prof. Adam Massalski z Instytutu Historii WSP w Kielcach, prof. Janusz Ostrowski, dyrektor Zamku Królewskiego na Wawelu, mgr Odrowąż-Pieniążek, dyrektor Muzeum Literatury w Warszawie, dyrekcja i kierownicy działów Muzeum Narodowego w Kielcach oraz zaproszeni: mgr inż. Zygmunt Szopa – Wojewoda Kielecki, mgr Marek Kędzior – dyrektor Wydziału Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego, mgr Anna Piasecka i mgr inż.

arch. Janusz Cedro z Państwowej Służby Ochrony Zabytków.

Rada zatwierdziła sprawozdanie z działalności Muzeum Narodowego w Kielcach w roku 1996, zaaprobowała plan na rok 1997 i zamierzenia w 1998 r. Na szczególne wyróżnienie zasłużyła wystawa sztuki niemieckiej, stanowiąca wydarzenie kulturalne o skali międzynarodowej.

W 1997 roku przewiduje się zmiany w ekspozycjach stałych. W skrzydle północnym pałacu zostanie urządzona nowa *Galeria malarstwa polskiego i sztuki zdobniczej*, a zwolnione pomieszczenia parteru pałacu przeznaczy się na wystawy czasowe, głównie o profilu artystycznym i zasięgu ponadregionalnym. Ekspozycje w muzeum w Rynku będą stopniowo przekształcane w ściśle regionalne, np. planowana w 1997 roku wystawa *Kielce od rozbiorów do niepodle-*

głości ma być załącznikiem stałej wystawy historycznej *Dzieje Kielc*. Spośród 12 planowanych wystaw czasowych na uwagę zasługują: organizowana wspólnie z Muzeum Narodowym w Krakowie ekspozycja *Stauwe bitwy oręża polskiego*, fajansów europejskich XVII-XIX w., grafiki ze zbiorów Biblioteki PAN w Krakowie (F. Bartolozziego) i z muzeum w Höxter-Corvey (Ridingerów). Tematykę regionalną reprezentować będą: wspomniana wystawa historyczna poświęcona Kielcom, ekspozycja archeologiczna *Z pradziejów regionu świętokrzyskiego* oraz trzy wystawy monograficzne (Stefana Żechowskiego, twórców ludowych – Marianny Wiśnios i Józefa Piłata). W ramach obchodów sienkiewiczowskich w Oblęgorku urządzi się trzy pokazy. Kontynuowane będą dotychczasowe formy upowszechniania, m.in. „Wieczory na Zamku”, „Niedziela w muzeum”, „Muzealne spotkania z historią”.

Działalność muzeum w 1998 r. będzie podporządkowana jubileuszowi 90-lecia Muzeum Narodowego w Kielcach. Przewiduje się zorganizowanie dwóch znaczących wystaw: *Sztuka sakralna diecezji kieleckiej* i *Władysław Malecki* – ta ostatnia będzie pierwszą prezentacją dorobku artysty (1836-1900) związanej pochodzeniem z Kielecczyną.

W ramach współpracy międzynarodowej przygotowuje się dla muzeum w Haugar w Nor-

wegii wystawę malarstwa polskiego z lat 1850-1950 oraz dokona wymiany wystaw z muzeum w Höxter-Corvey.

Jednocześnie członkowie Rady stwierdzili głęboki impas w pracach konserwatorskich w pałacu i wyrazili ubolewanie z powodu braku środków finansowych na restaurację pałacu, a w szczególności – zamkniętego od końca 1989 roku apartamentu biskupiego. Wnioski Rady sformułowane na posiedzeniu w 1995 r. pozostały nadal aktualne. Muzeum przy wsparciu wojewody i władz lokalnych powinno uzyskać środki specjalne na ratowanie pałacu, przy czym należałoby wykorzystać okoliczność jubileuszu 90-lecia muzeum.

Członkowie Rady ustosunkowali się również do propozycji zakupu dla muzeum obrazu *Święta Rodzina* autorstwa neapolitańskiego malarza Massimo Stanzione (1585-1665). Ich zdaniem obraz posiada cechy charakterystyczne dla sygnowanych dzieł tego wybitnego włoskiego malarzysty oraz wysoką wartość artystyczną; jego zakup do dekoracji wnętrza pałacu biskupów krakowskich w Kielcach jest w pełni uzasadniony. Opinia Rady miała być argumentem dla wojewody za zakupem obrazu. Ostatecznie do zakupu nie doszło, gdyż właściciel wycofał ofertę po wielomiesięcznym oczekiwaniu na zapłatę. Obraz eksponowano przez kilka miesięcy na piętrze pałacu.

VARIA

W ramach czynności związanych z wywózem obiektów za granicę, powierzonych muzeum przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, wydano 140 zaświadczeń na wywóz stały i czasowy oraz zaopiniowano 18 dokumentów celnej odprawy warunkowej dotyczących mebli poddawanych renowacji; dwa podania skierowano do Ministra Kultury i Sztuki.

Małgorzata Michalska-Bracha opublikowała artykuł *Szydłowieccy – pierwsi właściciele miasta i zamku* (w: *Zamek szydłowiecki i jego właściciele. Materiały sesji popularnonaukowej 24 II 1996*. Szydłowiec 1996, s. 63-82); na Seminarium XIX i XX wieku na Uniwersytecie Łódzkim wygłosiła referat *Tradycja powstania styczińskiego w społeczeństwie polskim w czasach niewoli*.

Marta Pieniążek-Samek uzyskała ponownie stypendium Fundacji Lanckorońskich,

w ramach którego przez 3 miesiące przebywała w Rzymie.

Na zaproszenie Muzeum w Höxter-Corvey odwiedzili je dyrektorzy muzeum Alojzy Oborny i Ryszard de Latour. W Tel Avivie, na zaproszenie Zarządu Ziomkostwa Kielczan, przebywał Krzysztof Urbański, współautor *Słownika historii kieleckich Żydów*.

Janina Skotnicka przygotowała wnioski i opinie dotyczące kandydatów do Nagrody im. Oskara Kolberga i kandydatów na członków Stowarzyszenia Twórców Ludowych, była też jurorem konkursów: „Wielkanoc w sztuce ludowej”, „Gliniane naczynia użytkowe”, „Kapliczki przydrożne” i „Sztuka ludowa woj. kieleckiego” (Wojewódzki Dom Kultury), „Współczesna ludowa sztuka religijna” (Towarzystwo Inicjatyw Kulturalnych im. C. K. Norwida), „Zwyczaje wielkanocne” i „Legendsy świętokrzyskie” (Muzeum Wsi Kieleckiej).

ZMIANY PERSONALNE

W dniu 1 marca podjął pracę historyk, mgr Andrzej Basiak, jako asystent w Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku. Do 30 czerwca pracowała zatrudniona 15 grudnia 1995 r. na umowie-zleceniu mgr Alina Celi-chowska – adiunkt w Pracowni Konserwacji Dzieł Sztuki.

W dniu 16 stycznia kierownikiem refera-

tu opiekunów ekspozycji muzealnych została przewodnik Janina Małys.

Zmarli: 26 I – Bogusław Ryba, pracujący od 1985 r. w muzealnej stolarni; 1 XII – Ireneusz Rębosz, historyk, od 1 czerwca 1972 r. kierownik Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku (zob. wspomnienie L. Putowskiej w t. 19 rocznika na s. 449).

ODDZIAŁY

MUZEUM HENRYKA SIENKIEWICZA
WOBLĘGORKU

W roku ogólnopolskich obchodów sienkiewiczowskich (150-lecie urodzin, 80-lecie śmierci) znacznie wzrosło zainteresowanie Oblęgorkiem, o czym świadczy liczba ponad 46 000 zwiedzających. Muzeum odstąpiło od zamiaru urządzenia w Kielcach wystawy jubileuszowej, do której w 1995 roku przeprowadziło ogólnopolską kwerendę.

W siedzibie muzeum, w pomieszczeniu zwanym Halikówką, urządzono sześć pokazów. Z okazji sesji naukowej, zorganizowanej przez WSP w Częstochowie, wystawiono obcojęzyczne wydania *Quo vadis* oraz fotosty z filmu opartego na tej powieści, nakręconego w 1913 roku przez włoską firmę „Cinec”. Kolejne pokazy prezentowały osobę pisarza i motywy jego powieści: Józef Czosnyka z Wojcieszowa w Jeleniogórskim udostępnił zbiór 211 ekslibrisów, Biuro Wystaw Arty-

stycznych w Zamościu – 86 ilustracji wykonanych w 1995 r. przez zawodowych artystów podczas pleneru w Krasnobrodzie, BWA w Ostrowcu Świętokrzyskim zaś – prace konkursowe dzieci; Izabella i Stanisław Sliwowie z Wodzisławia wypożyczyli 200 pocztówek z pocz. XX w. ilustrujących dzieła pisarza.

Z okazji sesji naukowej *Sienkiewicz i film* zorganizowanej przez Kieleckie Towarzystwo Naukowe, której uczestnicy odwiedzili Oblęgorek, w Halikówce pokazano dokumenty dotyczące śmierci oraz uroczystego pogrzebu Sienkiewicza.

Ponadto pracownicy muzeum wzięli udział w konferencjach: kieleckiego oddziału Towarzystwa Adama Mickiewicza z okazji 100-lecia *Quo vadis*; w Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu (z referatem Ireneusza Rębosza *Oblęgorek – dar narodowy dla pisarza*) i w Muzeum Literackim im. Henryka Sienkiewicza w Poznaniu.

Ryc. 10. Wystawa *Henryk Sienkiewicz w ilustracji* – plon pleneru z 1995 r. w Krasnobrodzie, udostępniona Muzeum w Oblęgorku przez Biuro Wystaw Artystycznych w Zamościu

Muzeum było współorganizatorem konkursu w Szkole Podstawowej w Obłęgorku na temat życia i twórczości Sienkiewicza, w którym wzięło udział 7 ekip młodzieży ze szkół noszących imię pisarza. Pracownicy muzeum uczestniczyli w uroczystościach otwarcia stałej „galerii sienkiewiczowskiej” w Szkole Podstawowej w Juliopolu (woj. Biała Podlaska) – obrazów miejscowego artysty-amatora A. Kwiatka. Byli też jurorami konkursu na ekslibris o tematyce sienkiewiczowskiej, ogłoszonego przez Muzeum Henryka Sienkiewicza w Woli Okrzejskiej. W ramach promocji muzeum udostępniono jego wnętrza ekipie filmowej, która nakręciła film o Obłęgorku (wyemitowany 11 i 16 listopada w programie 1 TVP); wzięło udział w spotkaniu ze słuchaczami I programu Polskiego Radia w audycji poświęconej Sienkiewiczowi („Radio nocą” 13/14 czerwca) oraz w promocji albumu *Henryk Sienkiewicz i jego Obłęgorek* (spotkanie z wydawcą – właścicielami oficyny Voyager z Warszawy). Lidia Putowska uczestniczyła w otwarciu wystawy ekslibrisu w Wypożyczalni nr 75 Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Warszawie, podczas którego wygłosiła odczyt o muzeum. Opublikowano trzy artykuły w miesięczniku „Ikar”. Muzeum było gospodarzem spotkania członków rodziny Sienkiewiczów z Jerzym Hoffmanem, reżyserem filmów opartych o scenariusze wg *Trylogii* Sienkiewicza oraz z aktorem Danielem Olbrychskim, odtwórcą głównych ról w tych filmach.

Jak co roku w rocznicę śmierci pisarza przedstawił muzeum złożył wieńiec na jego grobie w katedrze św. Jana w Warszawie. W dniu 29 listopada delegacja muzeum obłęgorskiego uczestniczyła w pogrzebie wnuczki pisarza Marii Kornilowicz na Powązkach. Była ona zaprzyjaźniona z muzeum w Obłęgorku, któremu z zapisem testamentowym przekazała pamiątki rodzinne (obrazy, rzeźbę, sztuce stołowe, fotografie oraz obfitą korespondencję rodzinną).

Zbiory muzealiów wzbogaciły się o zakupione sienkiewicziana z pocz. XX w. (zob. nowe nabytki s. 283-290).

Z ekspozycji wycofano rysunki Piotra Stachewicza i oryginalne fotografie, które zastąpiono barwnymi reprodukcjami autorstwa art. fot. Pawła Pierścińskiego. Zakład Tapicerski Marka Szmajdla z Kielc zrekonstruował na podstawie oryginalnego fragmentu

obicia kompletu 10 mebli z salonu, stosując jedwabną tkaninę w amarantowe pasy.

Zakład Remontowo-Budowlany Bożeny i Bohdana Metów wykonywał w Obłęgorku bieżące prace remontowe i konserwatorskie. Największych trudności przysporzyły: naprawa kamiennej balustrady przy tylnej elewacji pałacyku oraz uszczelnienie tarasu i znajdujących się pod nim piwnic. W przyszłości trzeba się liczyć z rozbiórką i ponownym wymurowaniem całego tarasu. Dokonano renowacji starej, drewnianej bramy i furty w alei lipowej. Zabezpieczono stojące w parku żeliwne popiersie Staszica, które oczyszczono mechanicznie, zespawano szpary, a powierzchnię pokryto warstwą antykorozyjnej farby w kolorze szarym, z dodatkiem grafitu.

Nie prowadzono, niestety, prac pielęgnacyjnych i konserwatorskich w parku, z powodu wycofania się z ich wykonywania Ośrodka Ochrony Zabytkowego Krajobrazu w Warszawie.

MUZEUM LAT SZKOLNYCH STEFANA ŻEROMSKIEGO

Licznie i chętnie odwiedzane – głównie przez młodzież szkolną – muzeum zwiedziły w 1996 roku 16 802 osoby. W oparciu o ekspozycję oraz *Dzienniki* i *Szyfowe prace* przeprowadzono dla uczniów klas ósmych 30 lekcji. Przeszkolono kandydatów na przewodników turystycznych (związki biograficzno-literackie Żeromskiego z Kielecczyną). Osobom przygotowującym prace magisterskie na WSP w Kielcach udzielono 7 konsultacji dotyczących Muzeum Żeromskiego i związków pisarza z Kielecczyną.

Tematami wykładów poza siedzibą muzeum były: *Związki Górna i okolic ze Stefanem Żeromskim* (w Urzędzie Gminy w Górnicy), *Nowa edycja „Pism Zebranych” Żeromskiego* (dla studentów Instytutu Bibliotekoznawstwa WSP w Kielcach) i *Adolf Dygasiński – uczeń, nauczyciel, pisarz* (w Liceum im. Stefana Żeromskiego w Kielcach).

W dniu 6 listopada odbyło się w muzeum ponowne odsłonięcie tablicy poświęconej Dygasińskiemu, którą w 1939 r. w stulecie jego urodzin wmurowali w ścianę szkolnego korytarza uczniowie z Koła Polonistycznego. Odsłonięcia odtworzonej na podstawie ocalałych

Ryc. 11. Grupa uczniów, którym wręczono stypendium im. Andrzeja Radka w 1996 r. w pałacu kieleckim, wraz z gośćmi uroczystości

fragmentów tablicy dokonał Zbigniew Kowalczewski, prezes Stowarzyszenia Ochrony Dziedzictwa Narodowego, które pokryło koszty rekonstrukcji. Z tej okazji Piotr Chyb wygłosił odczyt *Szkola kielecka w czasach Dygasińskiego*. Uroczystość była połączona z prezentacją starej ławki szkolnej, nabytej dla muzeum przez firmę „Acumen-Serwis”, i włączonej do stałej ekspozycji, oraz z promocją nowego wydania przewodnika po muzeum.

Zbiory muzeum powiększyły się ponadto o XIX-wieczne tableau maturzystów Gimnazjum Kieleckiego.

W pałacu po raz dziesiąty wręczono stypendia im. Andrzeja Radka przyznane przez Towarzystwo im. Stefana Żeromskiego: otrzymało je 26 absolwentów szkół podstawowych województwa kieleckiego i tarnobrzeskiego. Wśród kilkunastu fundatorów było Muzeum Narodowe w Kielcach.

KALENDARIUM

11 I „Spotkania z historią”: wykład dra Marka Derwicha z Wrocławia *Benedyktynski klasztor Świętego Krzyża na Łysej Górze w średniowieczu*. W ramach tego cyklu w 1996 r. odbyło się 6 wykładów poświęconych Wzgórzom Zamkowemu w Kielcach, tradycjom legionowym i „Sanktuarium” Piłsudskiego w pałacu, oraz 180-leciu Akademii Górniczej w Kielcach.

7 II–23 VI Wystawa *Sztuka niemiecka 1450–1800 w zbiorach polskich* inaugurująca ekspozycje w odrestaurowanym skrzydle północnym pałacu, zrealizowana przy pomocy finansowej Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej. Obejrzało ją ok. 18000 osób.

11 II Zamknięcie wystawy *Myślistwo XVI–XIX w. ze zbiorów muzeów lwowskich*. Wystawę czynną od 7 IX 1995 r. zwiedziło 2477 osób. Okazy broni myśliwskiej z Lwowskiego Muzeum Historycznego ekspozowano

jeszcze w muzeach w Sandomierzu, Nowym Sączu, Wrocławiu (w Muzeum Broni i Barwy – Arsenał, oddziale Muzeum Historycznego) i Przemyślu.

18 II Inauguracja cyklu „Niedziela w muzeum”, w ramach którego odbyło się 28 spotkań – głównie na wystawach i przy ekspozycjach. Pomocy finansowej udzielił Wydział Edukacji i Kultury Urzędu Miejskiego w Kielcach.

IV–VIII Kontynuacja badań architektonicznych w apartamencie biskupim pałacu biskupów krakowskich w Kielcach pod kierunkiem Jakuba Lewickiego.

5–31 V Pokaz obcojęzycznych wydań *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza oraz fotosów filmowych z 1913 r. – w Muzeum w Oblęgorku.

16 V „Wieczór na Zamku”: pieśni i tańce renesansu i baroku w wykonaniu Zespołu Muzyki Dawnej „Camerata Cracovia” pod

- kierownictwem Ireneusza Trybulca. W przerwie koncertu prelekcja Jana Główiki o herbie Kielc.
- 24 V Ogólnopolskie sympozjum doradców metodycznych nauczycieli plastyki zorganizowane w pałacu przez Muzeum Narodowe i Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w ramach „Spotkań ze sztuką”, połączone z prezentacją wystawy sztuki niemieckiej i koncertem muzyki niemieckiej.
- 3 VI Finał konkursu *Kielce przez stulecia*, w pałacu: sesja popularnonaukowa *Z dziejów Kielc – w 500-lecie herbu miasta* i wręczenie nagród laureatom.
- 11 VI Otwarcie wystawy *Ru van Rossem. Akwaforty i rysunki*, z udziałem artysty. Ekspozycję czynną do 29 IX obejrzało w Kielcach 1080 osób, następnie przejęła ją Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemysłu.
- 19 VII – 4 IX Wystawa 211 ekslibrisów z motywami sienkiewiczowskimi, ze zbiorów Józefa T. Czosnyki – w Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku.
- 1 VIII–31 VIII *Henryk Sienkiewicz w ilustracji* – wystawa 86 ilustracji 35 współczesnych autorów (pokłosie XII Ogólnopolskiego Pleneru Ilustratorów – Krasnobród 95), ze zbiorów Biura Wystaw Artystycznych w Zamościu – w Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku.
- 12 VIII Pobyt w pałacu uczestników tradycyjnego, 16. po wojnie Marszu Szlakiem Pierwszej Kompanii Kadrowej z Krakowa do Kielc.
- 16 VIII–29 IX Wystawa *Europejskie kowalstwo i ślusarstwo artystyczne XVI-XIX w.* (ok. 470 zwiedzających).
- 5 IX–15 X *Dzieła Sienkiewicza w ilustracji dziecięcej* – pokonkursowa wystawa udostępniona przez Biuro Wystaw Artystycznych w Ostrowcu Św., eksponowana w Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku.
- 17 IX 1996 – 5 I 1997 Wystawa *Grafika niemiecka XX wieku ze zbiorów Muzeum w Höxter-Corvey* (Niemcy, Westfalia) sfinansowana przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej. W otwarciu wystawy wzięli udział: dyrektor Muzeum w Höxter-Corvey – Werner Altmeier i wojewoda kielecki – Zygmunt Szopa.
- 24 IX „Wieczór na Zamku”: utwory F. Chopina, I. Paderewskiego, K. Szymanowskiego, H. Wieniawskiego, W. Lutosławskiego i H. M. Góreckiego w wykonaniu Teresy Kaban-Błażej (fortepian) i Henryka Błażeja (flet). W przerwie koncertu – wykład Krzysztofa Myślińskiego *Aleksander Wielopolski – ostatni szlachcic* i prezentacja portretu olejnego Pauliny Aleksandrowej Wielopolskiej z ok. 1840 r.
- 28 IX–27 XI Ekspozycja pocztówek ilustrujących utwory Sienkiewicza, ze zbiorów Izabelli i Stanisława Śliwów z Wodzisławia – w Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku.
- 30 IX „Wieczór na Zamku” zorganizowany wspólnie z Estradą Świętokrzyską i sponsorowany przez firmę „Vive”. Piotr Folkert z USA (fortepian) i Harumi Tsutsui z Japonii (altówka) wykonali utwory K. Szymanowskiego, J. Brahmsa, H. Tsutsui i A. Benjamina. W przerwie koncertu Ewa Polit zaprezentowała akwafortę *Zmysłowość z 1890 r.* Franza von Stuck z wystawy *Grafika niemiecka XX wieku*.
- 15 X–15 XII Wystawa *Gry barwne. Komitet Paryski 1923-1939* przygotowana przez Muzeum Narodowe w Krakowie – eksponowana w siedzibie muzeum kieleckiego w Rynku. Wystawę kapistów zwiedziło 1917 osób.
- 6 XI Spotkanie w Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego w związku z wydaniem przewodnika po muzeum autorstwa Kazimierza Zapalowej, połączone z pokazem nowego nabytku – starej ławki szkolnej, oraz odsłonięciem zrekonstruowanej tablicy pamiątkowej poświęconej wychowankowi kieleckiego gimnazjum Adolfowi Dygasińskiemu.
- 12 XI–19 XII pokaz dokumentów dotyczących śmierci Henryka Sienkiewicza, sprowadzenia zwłok pisarza ze Szwajcarii i uroczystości pogrzebowych w Warszawie – w Muzeum w Oblęgorku.
- 20 XI Wykład prof. Aleksandra Gieysztora *Europa – idea i rzeczywistość w historii* oraz koncert kameralny zespołu „Hamburger Klaviertrio” (utwory A. Dworzaka i D. Szostakowicza) podczas „Wieczoru na Zamku” zorganizowanego wspólnie z Estradą Świętokrzyską i wspartego finansowo przez Polskie Biuro Podróży „Orbis”.
- 27 XI Wręczenie stypendiów im. Andrzeja Radka uczniom szkół podstawowych wo-

jewództwa kieleckiego. Uroczystość w Wielkiej Izbie Stołowej pałacu, z udziałem solistów – laureatów stypendiów w 1995 r. – oraz Barbary Wachowicz – zorganizowana przez Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego i Towarzystwo im. S. Żeromskiego.

3 XII Posiedzenie Rady Muzealnej pod przewodnictwem prof. Andrzeja Rottermunda. 18–20 XII „Spotkania ze sztuką”: zapoznanie 6 grup uczniów kieleckich szkół średnich z wystawą XX-wiecznej grafiki niemieckiej, połączone z recitalem fortepianowym Artura Jaronia.

Ofiarodawcami dzieł sztuki i kultury dla Muzeum Narodowego w Kielcach w 1996 r. były następujące osoby i instytucje, którym w tym miejscu składamy wyrazy serdecznych podziękowań: Maria Bernasiewicz z Jaworzni-Gniewców (rzeźby autorstwa Jana Bernasiewicza), Bogumił Bryczek z Kielc (dokumenty osobiste z lat 1936-1943), Małgorzata Butter z Nikisiałki Małej (naczynie z okresu wpływów rzymskich), Adam Czopek z Włoszczowy (moneta polska z XVII w.), Jan Dubaj z Kielc (ekslibris H. Sienkiewicza), Józef Dzikowski z Kielc (moneta austro-węgierska z 1895 r.), Bożena Firmanty z Korytnicy (obrazy autorstwa Józefa Firmantego), Henryk Gawłowski, Krzysztof Pawlik – Salon Dzieł Sztuki i Antyków „Paga” z Kielc (tableau muralne z lat 70. XIX w.), Mieczysław Gru-

dzien z Kielc (dokumenty osobiste z lat 1921-1990), Stanisława Janik z Żywca (pocztówki – ilustracje do *Quo vadis* H. Sienkiewicza), Zygmunt Kaczor z Kielc (medal własnego autorstwa), Wiera Kononow z Kielc (obrazy Borysa Kononowa), Anna Lewicka z Kielc (talerz porcelanowy), Wacław Lorek z Kielc (moneta polska z 1996 r.), Janusz Marszycki z Warszawy (medalion z pocz. XX w. – popiersie W. Choroszewskiego), Ignacy Moś z Poznania (medal – 100-lecie *Quo vadis* H. Sienkiewicza), Rita Moritz z Niemiec (materiały do dziejów Akademii Górniczej w Kielcach), Anna Narzymska-Praussowa z Kielc (rysunek Ryszarda Praussa), Piotr Olszewski z Kielc (materiały dotyczące więźniów niemieckich obozów koncentracyjnych), Bogusław Paprocki z Kielc (monety polskie z lat 1970-1990), Stanisław Parlak z Kielc (miniatura pomnika J. Piłsudskiego w Opatowcu), Katarzyna Paulowska z Warszawy (zbiór fotografii z lat 1912-1938 autorstwa J. Czarnockiego i E. Massalskiego), Elżbieta Postoła z Kielc (druk telegramu okolicznościowego z 1930 r.), Janina Skotnicka z Kielc (obrazy malowane przez artystę ludowego Józefa Firmantego), Marianna Wiśnios z Wąchocka (obrazy własnego autorstwa), Firma „Acumen-Serwis” z Kielc (XIX-wieczna ławka szkolna), Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu (medal M. Konopnickiej, 1993), Szkoła Podstawowa w Juliopolu (kopia portretu Sienkiewicza), Wojewódzki Konserwator Przyrody (okaz bobra).

B. Paprocki

MUSEUM CHRONICLE 1996

The event of 1996 was the exhibition *German Art 1450-1800 in Polish Collections* and the accompanying catalogue – the greatest venture in the history of the National Museum in Kielce, which had been had repercussions in Poland and abroad. The exhibition, which was financed by the Foundation of Polish-German Co-operation and Goethe Institut, was the first exhibition in the restored – also thanks to the assistance of the Foundation – of the northern wing of the palace.

Apart from the permanent exhibitions in the Palace and in the museum in the Market Square and the branches – biographical museums, in 1996 five temporary exhibitions were thrown open to the public: the above-mentioned exhibition of German art, 20th Century German engravings from the collections of the Museum in Höxter-Corvey (Germany – Westfalen), drawings and etchings of the contemporary, eminent Dutch artist, Ru van Rossem, European artistic blacksmithery from the 16th – 19th Centuries and the paintings of the so-called *kapists* (1923-1939) – the exhibition brought over from the National Museum in Cracow.

In educational activity a new cycle "Sunday in the Museum" was introduced. It was based on the exhibitions and selected exhibits. The cycles "Encounters With Art" and "Encounters With History" as well as popular "Soirees in the Castle", which combined music with the presentation of exhibits and meetings with personalities from the world of culture and arts, were continued.

The attendance at permanent and temporary exhibitions in the Museum and its branches reached 96,127 people, including 28,760 visitors to the Palace, 4,470 in the museum in the Market Square, 16,802 in the Museum of Stefan Żeromski's School-Days, 46,095 in the Henryk Sienkiewicz Museum at Oblęgorek. Over 8,940 people attended educational events.

The Museum took part in the celebrations of important anniversaries; first of all the 150th Anniversary of the Birth and the 80th Anniversary of the death of Henryk Sienkiewicz, and the 180th Anniversary of the establishment of the Mining Academy in Kielce, and 500 years of the Coat-of-Arms of Kielce.

The museum collections were increased by valuable exhibits related to Henryk Sienkiewicz and a 17th Century monstrance. Among numerous gifts, a mention should be made of a unique collection of photographic negatives from the years 1912-1938 which documented the nature of the Świętokrzyskie Mountains. They were mostly taken by the known geologist Jan Czarnocki. Besides, the Museum of Stefan Żeromski's School-Days received as a gift an original school bench from the 19th Century. Other acquisitions included the model of Józef Piłsudski's monument from 1994, executed by the sculptor Władysław Dudek; paintings of the resident of Kielce – Borys Kononow; works of folk art – among others – the paintings of Marianna Wiśnios and woodcarvings of Jan Bernasiewicz

The year 1996 was favourable for the publishing activity: apart from the catalogue of the exhibition of German art, the new publications included the second extended issue of the Guide to the Museum of Stefan Żeromski's School Days, a textbook on the prehistory of the Świętokrzyski Region and catalogues of three temporary exhibitions.

After two years of conservation works the 17th Century tapestry with the coat-of-arms of Stefan Koryciński returned to the Palace. In the Museum Art Conservation Workshop a 17th Century chest of drawers from Wielkopolska [Greater Poland] and the portrait of the Prussian Duchess Maria Eleonora were thoroughly restored. Splendid French tapestry *The Battle of Granicus* was restored on specially designed looms.

The conservation works in the Palace had a few years' delay due to the lack of funds. The architectonic research was completed in the bishop's apartment on the upper floor. It confirmed a high degree of the preservation of the original substance, and it was the basis for design work. During the research a fragment of the stone plaque with the inscription testifying the

date of the completion of the construction of the Palace in 1644 by the Kielce starost [administrative officer], Stanisław Czechowski, was found.

The modest budget of the Museum was increased by the a number of people and institutions: the above-mentioned Foundation of Polish-German Co-operation, City Hall in Kielce, Commune Office in Strawczyn, the Stefan Żeromski Society, several banks, companies and enterprises. The amount of this support was only 3.5 percent of the budget, and it was several times lower than the income earned by the Museum itself (entrance fees, sale of publications).